

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้
อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา
และความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก
กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.)

เสนอโดย

นายบรรณเพ็ญ เครือประสาร และคณะ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้
อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา
และความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก
กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.)

เสนอโดย

1. นายบรรณเพ็ญ	เครือข่าย	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายสมพงษ์	สถาบัน	ทีมวิจัย
3. นายนิยม	พิมพ์	ทีมวิจัย
4. นายพ่อน	ทองล้วน	ทีมวิจัย
5. นายบุญมี	ผลบุญ	ทีมวิจัย
6. นายไผ่พจน์	เพี้ยลาภ	ทีมวิจัย
7. นางสดใส	แก้วโชติ	ทีมวิจัย
8. นางยุพาพร	พรหมประเสริฐ	ทีมวิจัย
9. นายวิฑูรย์	สายรัตน์	ทีมวิจัย
10. นางอังคณา	พิมพ์	ทีมวิจัย
11. นายสัมฤทธิ์	แก้วโชติ	ทีมวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชนในโรงเรียนบ้านโนนจิก (2) เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก (3) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียนด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก และ (4) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ผลการทำงานวิจัยทำให้ชุมชน ครู และนักเรียน ตลอดจนทีมวิจัยมีความรู้และประสบการณ์การทำงานมากขึ้น มุ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านโนนจิก และโรงเรียนบ้านโนนจิก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ภายในและใกล้เคียงชุมชน สภาพความต้องการของเด็กนักเรียน ครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำและสมาชิกในชุมชน สภาพปัญหาสาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียน กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี คือ รูปแบบที่ 1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน โดย การส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ รูปแบบที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน โดยการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การทำน้ำดื่มสะอาดเพื่อสุขภาพที่ดีของนักเรียน การทำห้องสมุด และมุมหนังสือเพื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน รูปแบบที่ 3 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษางานของบุคลากร การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู การพัฒนาการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมสอนเสริม กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ กิจกรรมมุฟวิสัยทัศน์ที่นำดู กิจกรรมปลูกจิตสำนึก ภาษาไทย-อังกฤษ กิจกรรมอ่านข่าวเช้า กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย รูปแบบที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน โดยการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา โครงการอาหารกลางวัน กิจกรรมสู้อ้อมอกโรงเรียนและผู้ปกครองโดยความร่วมมือของชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ภูมิศึกษาโรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ที่สำคัญคือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ในการทำงานวิจัยมาโดยตลอด จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นอกจากนั้นแล้ว สิ่งสำคัญที่ทำให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ และเกิดประโยชน์ทั้งต่อนักเรียน ชุมชน และโรงเรียน คือ นักวิจัย อาสาสมัครวิจัย ที่ประกอบไปด้วยผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ผู้นำและสมาชิกในชุมชน นักเรียนในโรงเรียนบ้านโนนจิก รวมทั้งสมาชิกในชุมชนบ้านโนนจิก ที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การให้ข้อมูล การจัดกิจกรรมต่างๆ การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาให้กับนักเรียนและทีมวิจัย ทางทีมวิจัยจึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงกับ ทุกคน และทุกหน่วยงานดังกล่าวที่ได้ให้การสนับสนุนมาโดยตลอด

นายบรรณเพ็ญ เครือประสาร และ คณะ

กันยายน 2555

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
กิตติกรรมประกาศ	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ชื่อโครงการวิจัย	1
1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.3 คำถามวิจัยหลัก	3
1.4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
1.5 แผนการและวิธีการดำเนินงาน	4
1.6 พื้นที่ในการวิจัย	5
1.7 ระยะเวลาในการวิจัย	5
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา	10
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม	15
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
3.1 ขอบเขตการวิจัย	21
3.2 กระบวนการวิจัย	22
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	25
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	26
3.5 ทีมวิจัย	26
บทที่ 4 ผลการวิจัย	27
4.1 บริบทชุมชน	28
4.2 บริบทโรงเรียน	28
4.3 ความต้องการของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้	31
4.4 ปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชนในโรงเรียนบ้านโนนจิก	34

4.5 ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอน และการจัดกระบวนการเรียนรู้	35
4.6 ปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้	36
4.7 รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและ โรงเรียนบ้านโนนจิก	37
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	44
5.1 ผลการวิจัย	44
5.2 ผลเชิงการพัฒนา	50
5.3 ปัญหา อุปสรรค	52
5.4 ข้อเสนอแนะ	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ชื่อโครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ภูมิศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2485 โดยเริ่มจากการที่ชาวบ้านอพยพมาจากที่ต่างๆ มาอยู่รวมกันประมาณ 10 ครอบครัว มีนายขำ เชื้อโชติ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ต่อมาก็มีการอพยพของชาวบ้านมาจากที่ต่างๆ รวมทั้งการแยกครอบครัวของชาวบ้านที่อยู่เดิมขยายใหญ่ขึ้น สภาพทางกายภาพอยู่ติดกับริมอ่างเก็บน้ำเขื่อน สิรินธร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และในบางพื้นที่สามารถทำนาได้ปีละสองครั้ง มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการรักษาประเพณีตามขนบธรรมเนียมปฏิบัติ ต่อมาได้มีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านโนนจิก ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2498 โดยมีนายหนู เชื้อโชติ เป็นผู้บริจาคที่ดินส่วนตัวให้เป็นสถานที่ก่อสร้างโรงเรียน โดยทางราชการได้แต่งตั้งให้ นายทัศน์ สมดี เป็นครูใหญ่ และมีนายเคน ทรายู เป็นครูน้อย ทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา

ในปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 3 ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา 16/3 (คันไร่ – ฝางคำ) , คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านโนนจิก และผู้ปกครอง ได้ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโนนจิก ซึ่งประสบปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนบ้านโนนจิกในขณะนั้นมีบุคลากรรวมทั้งหมด 5 คน (ผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 3 คน ครูพี่เลี้ยง 1 คน) จัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา รวม 8 ชั้นเรียน (อนุบาล 1 , 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) แต่เนื่องจากโรงเรียนบ้านโนนจิกมีบุคลากรสายผู้สอนเพียง 4 คน จึงเกิดสถานการณ์ครูไม่ครบชั้น มีผลต่อความไม่พร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ อีกทั้งปัญหาในชุมชนเช่น การพนัน ยาเสพติด ปัญหาการปล่อยปละละเลยสัตว์เลี้ยง ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน และปัญหาวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน ล้วนแล้วส่งผลกระทบต่อบรรยากาศที่ดีในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนและประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการขาดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นมติของที่ประชุมร่วมกัน ได้ให้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 , ปีที่ 4 , ปีที่ 5 , ปีที่ 6 ไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านคำก้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ (ระยะทางห่างจากโรงเรียนบ้านโนนจิกประมาณ 6 กิโลเมตร)

โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนนั้น ให้ใช้จ่ายจากงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนของโรงเรียนบ้านโนนจิก ในส่วนเงินอาหารกลางวันนั้นก็ให้โรงเรียนบ้านโนนจิกเบิกจ่ายให้กับโรงเรียนบ้านคำก้อมดำเนินการ นอกจากนั้น ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ขอไปช่วยราชการเป็นการภายในที่โรงเรียนบ้านคำก้อมด้วย

และเมื่อการประชุมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการของคณะครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านโนนจิก เพื่อสรุปผลการแก้ปัญหาตามแนวทางดังกล่าวในระยะเวลาการศึกษา 2551 ที่ผ่านมา ก็พบว่า มีทั้งผลดีและผลเสีย กล่าวคือ ผลดีนั้นจะเกิดกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านบุคลากรครบชั้น นักเรียนที่ไปเรียนที่โรงเรียนบ้านคำก้อมก็มีความกระตือรือร้นในการเรียนสูงขึ้น และแนวโน้มของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็น่าจะสูงขึ้น ในขณะที่ผลเสียนั้น ผู้ปกครองก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว และการดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียนก็ไม่ทั่วถึง อีกทั้งเกิดปัญหาการหนีเรียนและกลับถึงบ้านช้าอันเนื่องมาจากการหนีไปเล่นเกม เล่นน้ำในคลองชลประทานซึ่งมีความเสี่ยงสูงและอันตรายเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นก็ยังทำให้ความเชื่อมั่นศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนลดลง การจะขอความร่วมมือจากชุมชนให้เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมต่างของโรงเรียนก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่ ทักษะคิดที่มีต่อกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงเป็นไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ มติของที่ประชุมจึงมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เห็นควรให้นำนักเรียนกลับมาเรียนที่โรงเรียนบ้านโนนจิกตามเดิม และให้ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ไปช่วยราชการเป็นการภายในกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนบ้านโนนจิกตามเดิม

ต่อมาในเดือนมีนาคม 2552 โรงเรียนบ้านโนนจิกโดยมติประชาคมบ้านโนนจิกจึงได้ประสานไปยังโรงเรียนบ้านคำก้อมเพื่อแจ้งความประสงค์ว่าจะนำนักเรียนและครูกลับมาที่โรงเรียนบ้านโนนจิกตามเดิม ซึ่งก็ได้รับความกรุณาและความเข้าใจเป็นอย่างดีจากผู้บริหาร คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านคำก้อม ดังนั้น ในปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านโนนจิก ก็จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนครบทุกชั้นตามปกติ อีกทั้งชุมชนก็พร้อมที่จะเข้ามามีส่วนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนบ้านโนนจิก เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ ประชาคมบ้านโนนจิกได้สรุปว่า หากมีความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้วก็น่าจะทำให้ปัญหานักเรียนหนีเรียน ดิดเกมส์ ปัญหาค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ปกครอง การไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างกันของโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนปัญหาการขาดความเชื่อมั่นศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน และทัศนคติที่ไม่พึงประสงค์ระหว่างกัน อีกทั้งปัญหาในชุมชนเช่น การพนัน ยาเสพติด ปัญหาการปล่อยปละละเลยสัตว์เลื้อย ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน และปัญหาวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนนั้น จะได้รับการแก้ไขให้บรรเทาเบาบางและหมดไปได้ในอนาคต

อย่างไรก็ดี ในแนวทางและรูปแบบการดำเนินการนั้นที่จะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชนในการแก้ปัญหา เพราะการมีส่วนร่วมมีความสำคัญยิ่ง สำหรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็คือ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for education) มิใช่

เฉพาะรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้จัดการศึกษา โดยการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัวชุมชน สถาบันศาสนาองค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น จะดำเนินการเองหรือมอบหมายให้บุคคลหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำ ก็ได้ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารโดย การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อให้การศึกษาไปสู่ทิศทางและเป้าหมายที่ต้องการคือ คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งโรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่กระจายอยู่ทั่วไป และมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องอาศัยชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา ดังนั้นชุมชนควรได้มีโอกาสมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่ร่วมวางแผนร่วม ดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลของการดำเนินงาน แนวทางที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมต้องรณรงค์สร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม เน้นการกระจายอำนาจและผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ ร่วมบริหารโรงเรียน

ปัญหาที่สั่งสมมานานของโรงเรียน ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของบุตรหลาน และมีผลกระทบต่อการจัดการของผู้ปกครอง และผลกระทบต่อความรักความสามัคคีของชุมชน ที่มีต่อโรงเรียน ทางโรงเรียนและชุมชนยังไม่มีโอกาสในการเรียนรู้ ยังไม่มีทิศทางในการทำงานมาก่อน เพราะการแก้ปัญหาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งจะต้องมีขั้นตอนกระบวนการศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ตลอดจนวิธีการศึกษาและทดลองปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นของประชาคมถึงแนวทางการดำเนินการนั้น ได้เห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้นำไปสู่การค้นหาคำตอบดังกล่าว

1.3 คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิกเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยย่อย

1. โรงเรียนและชุมชนมีสภาพปัญหาและสาเหตุในการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิกอย่างไรบ้าง

2. โรงเรียนและชุมชน มีศักยภาพและข้อจำกัดในการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชนในโรงเรียนบ้านโนนจิกอย่างไรบ้าง

3. โรงเรียนและชุมชน มีปัจจัย เงื่อนไข ในการสร้างการมีส่วนร่วมและปัจจัย เงื่อนไขในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิกอย่างไรบ้าง

4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิกเป็นอย่างไร

1.4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

2. เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

3. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

4. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

1.5 แผนการและวิธีการดำเนินงาน

1. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้ชุมชนได้รับทราบรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อม
2. แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และคัดเลือกอาสาสมัครวิจัย
3. ประชุมทำความเข้าใจในการทำงานสำหรับทีมวิจัยและอาสาสมัคร เพื่อร่วมกันวางแผนการ
4. ทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
5. อบรมทีมวิจัยในการสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และเทคนิคในการเก็บข้อมูล
6. เก็บข้อมูล
 - บริบททั่วไปของชุมชน
 - ข้อมูลสภาพปัญหา สาเหตุและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน

- ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก
 - ข้อมูลศักยภาพ ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้
7. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้
 8. คัดเลือกข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์
 9. ศึกษาฐานพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ
 10. สรุปข้อมูลในพื้นที่และข้อมูลศึกษาฐาน
 11. คัดเลือกข้อมูลที่สรุปเรียบร้อยแล้วและกำหนดแนวทางการทดลองปฏิบัติการ
 12. ทดลองปฏิบัติการ
 - การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู
 - การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน
 - การพัฒนาผู้เรียน
 - การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน
 - การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน
 13. สรุปผลการทดลองเป็นระยะและจัดการทดลองเป็นระยะ
 14. สรุปผลการทดลองครั้งสุดท้าย
 15. นำเสนอผลการทำงานวิจัย
 16. สรุปผลการทำงานวิจัยและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1.6 พื้นที่ในการวิจัย ชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

1.7 ระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี 6 เดือน

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก
2. ได้ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

3. ได้ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

4. ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการ ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ได้ศึกษาแนวทางและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เป็น ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้ค้นคว้าจากข้อมูลทางเว็บไซต์ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบแนวคิด ในการทำงานวิจัยเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับผลการวิจัย อันเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมงานวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

2.2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา

2.2.2 ประโยชน์ของการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม

2.2.3 บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน

2.2.4 บทบาทของชุมชนหรือท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีผู้ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม (participation) ไว้หลายประการ ซึ่งมีความหมาย กว้างขวางและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 138) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ในลักษณะการร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การ ตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการการติดตามประเมินผล รวมทั้งการ รับผลประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจาย ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความ

จำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ไพรัตน์ เจริญมิตร (2528 : 94) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของ ส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครในรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องด้วยกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

นายวิทยา ดวงใจ (2546:27,32,47) การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่คนส่วนใหญ่ของชุมชนมีส่วนสำคัญในขบวนการใด ๆ ที่มีผลต่อชุมชนนั้นๆ โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น การที่จะบ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น ควรจะมีส่วนร่วมอย่างน้อย ใน 5 ขั้นตอนคือ 1) ร่วมในการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหา 2) ร่วมในการวางแผน 3)ร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน 4)ร่วมในการติดตามประเมินผล และ 5) ร่วมในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

สรุป ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การตัดสินใจในกิจการใดๆหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้เสนอแนวคิดของการมีส่วนร่วมว่าเกิดจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวล ส่วนบุคคลที่บังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตกลงใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นนอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากแนวความคิดอื่น ๆ เช่น

3.1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือ บุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างสาธารณประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น

3.2 ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ มีตำแหน่งหน้าที่การงานใหญ่โต ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ

3.3อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับ

กระบวนการมีส่วนร่วม

มีผู้ได้อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วม และได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ไพรัตน์ เจริญรินทร์ (2527 : 94) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา โครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 143) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

(อดิศร วงศ์คงเดช : ม.ป.ป.) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญบางประการอยู่เสมอ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่

1. เป็นการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งแตกต่างไปจากเด็กนักเรียน ทั้งในด้านวัย กายภาพ และความคิด จิตใจ รวมทั้งบริบทในชีวิตของผู้เรียน มีมากมายหลากหลาย

2. เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นั่นคือ ร่วมกันเรียนรู้ และ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. อยู่ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ยืดหยุ่น ไม่เคร่งครัด อึดอัด เกินไป
4. การใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ
5. สิ่งสำคัญที่สุดของกระบวนการ คือ แบบแผน วิธีคิด (กระบวนการทัศน์)

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคม แต่อาจไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพ ยกเว้นอาชีพที่ได้รับการอบรมฝึกฝนมาจากครอบครัว หรือจากสภาพแวดล้อม วิชาชีพ การศึกษาระดับนี้ ถือเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่รัฐต้องดูแลจัดหาให้ หรือส่งเสริมให้เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนร่วมจัดให้ดีขึ้น และถือว่าประชาชนทุกคนควรต้องผ่านการศึกษาในระดับพื้นฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดว่าเป็นการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดให้การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา คำว่า สถานศึกษานั้น มีความหมาย 3 ประการ คือ

1. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
2. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น
3. ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่น เป็นผู้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาเบื้องต้นเพื่อเตรียมคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะเข้าสู่สังคมได้อย่างดี เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยหากเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จะศึกษาที่การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเดิม หรือการจัดการศึกษาประชาบาล หรือการจัดการศึกษาภาคบังคับที่จัดให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงการจัดการศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ และมีวิวัฒนาการ สืบเนื่องมาจากการศึกษาแบบดั้งเดิมก่อนระบบโรงเรียนการศึกษาประชาบาล จนมาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ 2542 : 38 – 39 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัจจัยที่จำเป็นและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งหากคนไทยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งขาดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็เท่ากับว่าชีวิตขาดสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ และจะทำให้ชีวิตตกอยู่ในความลำบาก ขาดความสมบูรณ์ ขาดคุณภาพ และขาดความปกติสุขที่สามัญชนพึงได้รับ ความจำเป็นและประโยชน์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็น

สิ่งจำเป็นสำหรับคนไทยทุกคน ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรพุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ใน มาตรา 43 มีสาระสำคัญว่า ประชาชนไทยมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่า ซึ่งระบบการจัดการศึกษาโดยทั่วไป ก็จะเริ่มตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ 2542 : 15 – 16) การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการประสบการณ์ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณค่าที่จำเป็นต่อชีวิต ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการสื่อสาร ทั้งด้านการพูดและการเรียนด้านการคิดคำนวณ ด้านการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ตลอดจนมีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ 2542 : 15)จากการที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2.2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาประการหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง สำ หรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็คือ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for education) มิใช่เฉพาะรัฐเท่านั้นที่ เป็นผู้จัดการศึกษา โดยการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัวชุมชน สถาบันศาสนาองค์กรเอกชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้อง กับรัฐธรรมนูญ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น จะดำเนินการเองหรือมอบหมายให้บุคคลหรือหน่วยงานหรือ บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำ ก็ได้ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารโดย การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อให้ การศึกษาไปสู่ทิศทางและเป้าหมายที่ ต้องการคือ คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งโรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่กระจายอยู่ทั่วไป และมีความใกล้ชิด กับชุมชนมากที่สุด โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องอาศัย ชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา

ดังนั้นชุมชนควรได้มีโอกาสมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่ร่วมวางแผนร่วม ดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลของการดำเนินงาน แนวทางที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมต้อง ผนวกสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม เน้นการกระจายอำนาจและผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ ร่วมบริหาร โรงเรียน

2.2.2 ประโยชน์ของการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม

การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หากจัดให้เหมาะสมแล้วจะเป็น ประโยชน์ อย่างยิ่ง (สุพัตรา แยมน์มโนล, 2544 : 19) เสนอไว้พอสรุปได้ คือ

1. ประชาชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้สิ่งที่ต้องการและไม่ต้องการจาก การศึกษา ของตนเองและของบุตรหลาน ความต้องการเหล่านี้เกิดจากการต้องสัมผัสสภาพข้อเท็จจริงในชีวิต การทำงานและการดำรงชีวิต

2. ทำให้เกิดความรู้สึกรักมีอำนาจ และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

3. ประชาชนได้มีโอกาสจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมการทำงานของระบบราชการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4. เปิดโอกาสในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะเมื่อการปกครองส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนาในระดับหนึ่งแล้ว ประชาชนเองจะรู้ว่าเขาไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลประโยชน์จากการศึกษา เท่านั้น เขาจะต้องเป็นผู้ให้ด้วย

สรุปได้ว่าประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2.2.3 บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เพื่อการอบรมสั่งสอนให้แก่บุตรธิดาของชุมชนนั้น ๆ เมื่อเด็กจบออกมาต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ชุมชนจึงสมควรมีสิทธิมีส่วนที่จะรับรู้และมีส่วนได้และส่วนเสียจากผลผลิตของโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนตามบทบาทที่มีข้อผูกพันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 214) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า สิ่งสำคัญที่จะกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน ประการสำคัญที่สุดคือ เจือปนทางด้านการบริการของชุมชนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและทางด้านโรงเรียน และที่สำคัญคือการกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนให้ตรงกันระหว่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ 2) การสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน 3) การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 4) การสร้างกิจกรรม 5) การต่อรองเพื่อการดำเนินการ 6) การร่วมดำเนินการ 7) การร่วมการประเมินผลการดำเนินการ 8) การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ดังนั้น แนวทางที่จะจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วม จะต้องมีการณรงค์สร้างสำนึกร่วม โดยการสร้างกระแส ทำการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย กระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปให้ประชาชนโดยตรงในทุก ๆ ด้าน ให้สามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบได้ครูในมิติใหม่มีกองทุนเพื่อการศึกษา มีหลักสูตรที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และมีกระบวนการเรียนรู้โดยกระทำจริงในขั้นการปฏิบัติ

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540 : 112) แนวการจัดการศึกษาต้องให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการณรงค์การรับนักเรียนใกล้บ้าน การจัดสวัสดิการ การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน การร่วมกิจกรรมดนตรี กีฬา การแนะแนวการศึกษาต่อ การสอดคล้องดูแลความประพฤตินักเรียน การเข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดงานประจำปี และงานประเพณีต่าง ๆ ให้มาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนมีบทบาทหน้าที่ต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชน โรงเรียนเกิดขึ้นมาได้เพราะความต้องการของชุมชน จึงทำให้ชุมชนกับ

โรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับผูกพันจนยากที่จะแยกจากกัน ภารกิจที่สำคัญของโรงเรียน คือการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และชุมชน ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็มีบทบาทหน้าที่ต่อโรงเรียน ดังนั้นชุมชนจึงสมควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายในการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งช่วยสนับสนุน โรงเรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบ จึงเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนที่จะกำหนดบทบาทเชื่อมโยงและประสานสัมพันธ์กับภาระหน้าที่ในโรงเรียนไปในทิศทางที่พึงประสงค์ร่วมกัน

2.2.4 บทบาทของชุมชนหรือท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

บทบาทของชุมชนหรือท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน การมีส่วนร่วม ของชุมชนมีหลายลักษณะ เช่น เป็นผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาโดยให้ใช้สถานประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้ การให้ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน การบริจาคเงิน การแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา เป็นต้น ซึ่งสามารถ แยกประเภทรูปแบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ได้ 2 รูปแบบ คือ

1. บทบาทในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล

ปัจเจกบุคคล ซึ่งหมายถึงการที่บุคคล พ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามา มีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ที่สำคัญ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษามูลนิธิ ครอบครัวชุมชนท้องถิ่น

1.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง กฎหมายได้กำหนดให้มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาค บังคับ

1.3 การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการ โดยมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ระดับเขต พื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา ในฐานะ ตัวแทนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ ตัวแทนศิษย์เก่า ผู้นำศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิ

1.4 การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล กฎหมายได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิ ปัญญา มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา

1.5 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง คือการอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ กับสถานศึกษา ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างกว้างขวางหลากหลาย ทั้งร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นช่วยสอน ร่วมจัดกิจกรรมของสถานศึกษา การให้คำปรึกษา ร่วมคิด วางแผน ร่วมเสนอแนะการบริหารจัดการ ตลอดจนร่วม ประเมินผลการดำเนินงาน

สรุป ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันสังคม ล้วนแต่มีบทบาทในการจัดการศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะด้วยการเอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียน หรือบุคลากรของตนเอง การ

จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียน การให้ความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติมแก่นักเรียน ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน

2.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

(กรมสามัญศึกษา(2544) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้ โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม หน้าที่หลัก คือ ให้การศึกษาอย่างเป็นระบบแก่เด็ก โดยการให้ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม แต่โรงเรียนจะทำ หน้าที่ดังกล่าวได้สมบูรณ์ครบถ้วนทุกอย่างย่อมไม่ได้ หากมิได้รับความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากชุมชน จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ประสบการณ์ที่เป็นรากฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และเจตคติต่อเด็ก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (พนิดา วีระชาติ.

2542 : 10) กล่าวว่าการที่บ้านและโรงเรียนมีการสร้างความสัมพันธ์กันไม่ได้สมบูรณ์ อาจจะมีสาเหตุจาก

1. ความสับสนในบทบาทของแต่ละฝ่าย เช่น เดิมโรงเรียนรับผิดชอบในทางวิชาการ จึงมุ่งแต่ที่จะให้เด็กมีความรู้เนื้อหาวิชาตามหลักสูตร จึงไม่เน้นความมีสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับบ้าน ส่วนทางบ้านเข้าใจว่าหน้าที่ของตนก็คือส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของบ้านและโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไป เพราะโรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาในทุก ๆ ด้าน ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน จึงเป็นสิ่งจำ เป็นยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียน

2. ความแตกต่างของการดำเนินงานในโรงเรียน อันเนื่องจากครูมีความเข้าใจในเรื่องการให้การศึกษาแตกต่างกัน การปฏิบัติก็แตกต่างกัน อาจจะเป็นสาเหตุทำให้ครอบครัวเข้าใจงานและบทบาทของผู้สอนผิดไป

3. ครูและผู้ปกครองไม่เข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญของประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

4. โรงเรียนไม่สามารถสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนได้ เพราะโรงเรียนทำ สิ่งที่ตนเองคิดและเข้าใจ เช่น หลักสูตรขัดกับความเป็นไป และความเชื่อของประชาชน หรือโรงเรียนหวังจะให้ผู้ปกครองและชุมชนเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป ผู้ปกครองไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูทำ

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องมีหลักการและแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนนั้น ๆ จึงจะเป็นที่ยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ตามแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในงานวิจัยศึกษารูปแบบการเรียนการสอน และการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี นี้ เพื่อให้เห็นประโยชน์ของการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน

บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหในงานวิจัยนี้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital)

สำหรับการศึกษาทำความเข้าใจเรื่องทุนทางสังคมในสังคมไทย นิธิ เอียวศรีวงศ์(2541) เสนอว่า ถ้าจะให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงต้องเริ่มจากสมมติฐานที่ว่า สังคมไทยได้รับสิ่งเหล่านี้จากภาครัฐไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านที่อยู่ในชนบทหรือผู้ที่อยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งมักเป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกเหนือระบบความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ของภาครัฐทั้งสิ้นทุนทางสังคมมีอยู่มากเพียงแต่ไม่ได้พัฒนาปรับเปลี่ยนให้ก้าวหน้าตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมนั้นต้องเริ่มจากการมองหาทุนที่มีอยู่แล้ว และหาทางพัฒนาให้เข้มแข็งขึ้น นิธิ กล่าวถึง ทุนทางสังคมที่มีความสำคัญมากและไม่ควรมองข้ามของสังคมไทย คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือข่ายซึ่งมีบทบาทอย่างชัดเจน ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่ผ่านมา บทบาทดังกล่าวได้แก่ การเป็นตาข่ายรองรับคนตกงานได้ระดับหนึ่ง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2541:6) การมองทุนทางสังคมในมิติข้างต้นเป็นการมองในแง่บวกที่จะนำไปสู่ทางออกของปัญหาในปัจจุบัน

2.3.1 ความหมายของทุนทางสังคม

สำหรับความหมายของทุนทางสังคมนั้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่กว้างและเป็นนามธรรมแต่มีหลายฝ่ายพยายามให้คำจำกัดความไว้ว่า ดังนี้

อมรา พงศาพิชญ์ (2512 : 2) ได้กล่าวทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในแนวราบและแนวตั้งระหว่างบุคคล สถาบันและหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งในรูปปัจเจกกลุ่มและเครือข่าย รวมทั้งนี้ค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงทุนสังคมโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในระดับอุปถัมภ์ที่มีค่านิยมในการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนแบบไม่เท่าเทียมกัน รวมทั้งการมีเครือข่ายการตอบแทนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการนำแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมไปขยายใช้งานพัฒนาในปัจจุบัน

นอกจากนี้ในด้านงานพัฒนา อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2541 : 11) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคมว่า หมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชน อันประกอบด้วย การรวมกลุ่มเป็นองค์กรหรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรรมผสมผสานเครือข่ายโรงสีชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกลไกที่ทำให้ชุมชนมีความสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้

2.3.2 ทุนทางสังคมในความหมายเชิงสถาบัน

นับจากปี พ.ศ 2523 เป็นต้นมา ธนาคารโลกได้ให้การสนับสนุนการรวมตัวของประชาชน โดยให้ร่วมกันทำกิจกรรมภายใต้ความเชื่อพื้นฐานว่าการร่วมงานกัน จะก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางสังคม” กล่าวได้ว่าศักยภาพอันเกิดจากการรวมตัวกันนี้ สามารถทำให้เกิดความร่วมมือและเป็นการระดมความคิดในระดับชุมชนเพื่อกระทำกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นและมองว่ากิจกรรมหลายอย่างต้องการความชำนาญพิเศษที่หาไม่ได้ในบุคลากรของรัฐ(จามะรี เขียนทอง, 2543 : 11)

เช่นเดียวกันในทัศนะของ Hadenius และ Ugglä (อ้างถึงใน จามะรี เขียนทอง, 2543 : 25) ได้กล่าวถึงเรื่องทุนทางสังคมว่าอาจหมายถึง สถาบันทางสังคมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นสถาบันที่มีการร่วมมือของเอกชน สถาบันเหล่านี้เมื่อใช้ในถูกต้องสามารถนำไปสู่รูปแบบใหม่ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และนอกจากนี้เขายังเห็นว่าองค์กรประชาชนที่มีอยู่เดิมหลายองค์กรเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน และไม่ควรถูกละเลยดังเช่นที่ผ่านมาในอดีต ตรงกันข้ามควรได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทมากขึ้น และเป็นบทบาทที่เน้นการมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การเป็นประชาสังคมที่แท้จริงได้

ลักษณะของสถาบันดั้งเดิมที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจน และถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมในความหมายดังกล่าว ได้แก่ สถาบันครอบครัวหรือวัดในสังคมไทย ซึ่งมีบทบาทต่อสมาชิกในสังคมหลายด้าน และนับว่าเป็นทุนสังคมในความหมายนี้เช่นกัน

แนวความคิดดังกล่าวได้ส่งผลของการเกิดขึ้นและการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมที่ใช้หลักการส่งเสริมองค์กรชุมชนในการปฏิบัติงานรวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยมีความเชื่อเป็นพื้นฐานถึงการพัฒนาไปสู่การเพิ่มทุนทางสังคมในอดีต

2.3.3 ประเด็นพิจารณาทุนทางสังคม

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541 : 4-6) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมในสังคมไทยว่าอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ หลักการตอบแทนกัน (reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (communality) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) หลักการตอบแทนกัน ถือว่าเป็นหลักการสร้างพันธะทางสังคมในการตอบแทนกันเป็นกลไกการสร้างความร่วมมือ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การแลกเปลี่ยนแรงงานแบบลงแขก การผลิตกันช่วยกันสร้างบ้านให้สมาชิกในชุมชน เป็นหลักการที่เน้นความเท่าเทียมเป็นบรรทัดฐานที่ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมา จนกลายเป็นสถาบันสำคัญในชุมชน ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงอีกทางหนึ่งของชีวิต

2) หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ถือเป็นทุนทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะหมายถึงการใช้พื้นที่ส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ นอกจากจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แล้ว ยังแฝงนัยของการจัดการร่วมกันของชุมชนโดยกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมการใช้พื้นที่อันถือเป็นของสมาชิกในชุมชน

เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Putnam (2536) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับการร่วมมือทำกิจกรรมโดยสมัครใจของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีค่านิยมร่วมกันในเรื่องความไว้วางใจ การช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการรวมกลุ่ม

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ทุนทางสังคมได้ถูกนำไปใช้เป็นกรอบและเป็นเป้าหมายในการดำเนินโครงการพัฒนาภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐบาลโดยมองว่าในภาวะที่ประเทศประสบกับภาวะวิกฤติเช่นนี้การลงทุนเพื่อสร้างหรือสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขยายทุนทางสังคมจะทำให้

ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งความหมายของทุนทางสังคมภายใต้โครงการ Social Investment Fund (SIF) ซึ่งจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งนี้ประกอบด้วย (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, 2541 : 47)

- 1) ฐานทรัพยากรธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรม โดยมองว่าเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตการทำงานร่วมกันของคนทั้งชุมชนและถือว่าเป็นสายใยผูกพันในชุมชนที่ดำรงอยู่ร่วมกัน
 - 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ครอบคลุมความหมายของการแบ่งปันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมที่เสนอขึ้นมา อาจจะเฉพาะระหว่างชาวบ้านในชุมชนทั้งชุมชนรวมถึงการแผ่ขยายไปยังชุมชนใกล้เคียงตลอดทั้งขยายความเอื้ออาทรไปสู่ผู้ยากลำบากทั้งหลายในชุมชน เช่น คนยากจน ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้หญิง ผู้ด้อยโอกาสถึงที่ได้รับผลกระทบจากผู้ด้อยโอกาส และแรงงานกึ่งถิ่นในชุมชน เป็นต้น
 - 3) การหลอมใจหลอมความคิด และผนึกกำลังความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตลอดทั้งเชื่อมโยงกับหน่วยราชการและหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการระดมทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องรวมถึงกิจกรรมที่มีความยั่งยืนในระยะยาว
 - 4) ทักษะการจัดการร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเพิ่มทักษะความสามารถความชำนาญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มองค์กร เครือข่าย โดยร่วมมือกับสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา
 - 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการเผชิญกับปัญหาความทุกข์ยากต่าง ๆ เพื่อแสวงหาทางออกแก้ไขปัญหาโดยร่วมมือกันในหมู่สมาชิก ขยายสู่ชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง
- การศึกษาแนวคิดทุนทางสังคมในงานวิจัยนี้ เพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในแนวราบและแนวตั้งระหว่างบุคคล สถาบันและหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งในรูปปัจเจกกลุ่มและเครือข่าย ความเข้มแข็งของชุมชน อันประกอบด้วย การรวมกลุ่มเป็นองค์กรหรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกที่ทำให้ชุมชนมีความสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ เป็นกลไกการสร้างความร่วมมือ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึงการใช้พื้นที่ส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน คนในชุมชนมีการจัดการร่วมกันของชุมชนโดยกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมการใช้พื้นที่อันถือเป็นของสมาชิกในชุมชน ภายใต้ ฐานวัฒนธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การหลอมใจหลอมความคิด และผนึกกำลังความร่วมมือของสมาชิก การจัดการร่วมกัน โดยร่วมมือในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สฤณี มินตระ (2536) ได้ศึกษาแนวคิด ปัญหา อุปสรรคและแนวทางในอนาคตของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสังคมไทยเป็นแนวคิดเชิงอุดมคติที่เชื่อว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพทรัพยากรและ สนองความต้องการของประชาชนได้ ดีกว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมา แต่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ รัฐบาลต้องมีความจริงใจในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาและผลการวิจัยพบว่า การจัดการ ศึกษาในอนาคตนั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน

การกำหนดรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการให้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
 พิมพา ตามี (2539) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจการ ของโรงเรียน
 ประถมศึกษา อำเภอมกนัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครองมีความต้องการมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น
 ต่อการดำเนินงาน ร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบาย วางแผน ปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
 และร่วมประเมินผลการทำงาน ของโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการ จัด การศึกษาขั้น
 พื้นฐาน พบว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมี ส่วนร่วมของชุมชนและ
 โรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เงื่อนไขด้านบริบทของชุมชน เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของ
 ชุมชนและเงื่อนไขทางด้านโรงเรียน และที่สำคัญคือการกำหนด ความหมายของการมีส่วนร่วมให้ตรงกัน
 ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

บุญเสริม ศรีทา (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาใน อำเภอเมือง
 จังหวัดแพร่ พบว่าโรงเรียนให้ความสำคัญต่อผู้นำชุมชนน้อย โรงเรียนขาดการประชม ชี้แจงให้ประชาชน
 ได้รับทราบถึงรายละเอียดการจัดการศึกษา ในส่วนประชาชนถือว่าการ จัด การศึกษาเป็นหน้าที่ของบุคลากร
 ในโรงเรียนเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้

พจนีย์ เทียมศักดิ์ (2543 : 14) ได้ทำ การวิจัย พบว่า ความจริงแล้วการสอนการศึกษาให้สอดคล้องกับ
 ชุมชน ไม่ใช่อยู่แค่สาระหลักสูตร แต่จะต้องปฏิสัมพันธ์ที่โรงเรียนกับชุมชนจะต้องมีต่อกันอย่างมาก จึงจะ
 เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันได้ดี ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และ
 โรงเรียนเองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วย

อุทัย รัตนพงศ์ (2542) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ
 โรงเรียนมัธยมพัฒนาชนบท (มพช.2) เขตการศึกษา 12 พบว่า

1. ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารกลางวัน งานประเพณีกิจกรรม
 กีฬา การดูแลสุขภาพอนามัยของนักเรียน และต้องการการได้รับบริการเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชน การจัด
 กิจกรรมสร้างความสามัคคี การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรมวิชาชีพ การใช้วัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่
 บริการด้านสุขภาพอนามัยและข่าวสารความรู้
2. ผู้ปกครองต้องการร่วมมือเป็นวิทยากรพิเศษ สนับสนุนอุปกรณ์การสอน แหล่งความรู้
 สถานประกอบการ กิจกรรมแข่งขันทางวิชาการ ต้องการเยี่ยมชมผลงานของนักเรียน ต้องการทราบ
 ความก้าวหน้าของนักเรียน ต้องการให้ครูแนะนำ การสอนการบ้านการสอนอ่าน การสอนเขียน การสอนเลข
 คณิตและชี้แจงการวัดผลประเมินผลให้ผู้ปกครองเข้าใจ
3. ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงห้องน้ำ การทำ จัดขยะ การปลูกไม้ดอกไม้
 ประดับ ปรับปรุงสนามกีฬา สนามเด็กเล่นและถนนในโรงเรียน โดยผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมสนับสนุน
 ด้านแรงงาน แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ประสานงานให้ผู้อื่นมาช่วยร่วมบริจาคเงินวัสดุอุปกรณ์

4. ผู้ปกครองต้องการเยี่ยมบ้านและติดต่อกับครูโดยตรง ต้องการร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน การปรับปรุงระเบียบข้อปฏิบัติของนักเรียน การลงโทษและยกย่องนักเรียน

5. ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนวางแผนปรับปรุงการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง การปรับปรุงอาคารเรียน การเอาใจใส่นักเรียน การดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมกีฬา การจัดสภาพแวดล้อมและต้องการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนและร่วมประเมินผลการทำงานของโรงเรียน

สุนทร ขอบท่า ดี (2543) ได้ศึกษาการบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชาชนมีความเห็นที่จะได้รับบริการจากโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1. ด้านการศึกษา ควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในชุมชนเพื่อจัดการศึกษาให้กับผู้ที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรเป็นผู้นำ ในการต่อต้านอบายมุขที่มอมเมาเยาวชน
3. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการลงทุนเพื่อการผลิต
4. ด้านโภชนาการและอนามัย ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการระวังและการป้องกันยาเสพติด การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของชุมชน และประเด็นควรจัดหรือร่วมมือกับชุมชน อบรบเยาวชนให้มีความรู้ด้านอนามัยในครัวเรือน
5. ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ควรให้บริการอุปกรณ์การเรียนการสอนแก่โรงเรียนในท้องถิ่น
6. ด้านการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ควรจัดหรือร่วมมือกับวัดจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจคนในความต้องการของประชาชนพบว่า มีความต้องการให้จัดอบรมเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ และควรมีสถานที่เพื่อการศึกษาหาความรู้ประจำ หมู่บ้านหรือจัดห้องสมุดเคลื่อนที่นอกจากนี้ชุมชนยังต้องการปลอดภัยจากยาเสพติด ปลอดภัยจากการคอร์รัปชั่น งบประมาณที่จัดสรรให้แก่ชุมชน ปลอดภัยจากความยากจน ปลอดภัยจากอบายมุขต่าง ๆ

ความต้องการดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการจัดทำ หลักสูตรและการให้บริการชุมชนโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงถูกคาดหวังจากผู้ปกครองและชุมชนว่า เป็นสถานการศึกษาที่มีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาบางอย่างของชุมชนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบริการชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพวิกฤตเศรษฐกิจ โรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องทำ หน้าที่บทบาทโรงเรียนชุมชนดังที่กำหนดไว้ เพื่อชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสุข และชุมชนมีความเข้มแข็งตลอดไป

ว่าที่ร้อยเอก บุญเทศก์ บุญมงคล (2544) ทำการศึกษาความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ตามความคิดเห็น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนาหรือเจ้าอาวาสและผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความต้องการให้สอนนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ให้ครูมีความรู้ความรับผิดชอบ ในหน้าที่ ให้มีอาคารเรียนเพียงพอต่อการเรียนการสอน จัดเตรียมอาหาร ให้บริการอาหารสะอาดมีคุณภาพ ถูกหลักอนามัย แลหะจัดให้มีกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ปกครองโรงเรียน

2. แนวทางที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน คือ ให้ชุมชนได้รับข่าวสาร จากโรงเรียน โดยประชุมร่วมกับชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ให้โรงเรียนชี้แจงรายละเอียดต่างๆทุกปี การศึกษามีการรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน ให้ชุมชนได้ใช้ บริการต่างๆของโรงเรียน เช่น การจัดสอนกลุ่มสนใจด้านวิชาชีพ ให้นุคลากรในชุมชนได้รับการแต่งตั้งให้ เป็นกรรมการต่างๆ เช่น การจัดสอนกลุ่มสนใจด้านวิชาชีพ ให้นุคลากรในชุมชนได้รับการแต่งตั้งให้เป็น กรรมการต่างๆ เช่น กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่เป็นประเพณี ท้องถิ่น เช่น กิจกรรมทางศาสนา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ โรงเรียนจัดให้มีขึ้น เช่น การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ วันกีฬา และวันสำคัญต่างๆ

ประยุทธ ปันทนา (ม.ป.ป) ศึกษาความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและนำ ผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ชุมชนบ้านแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมดูแลและช่วยเหลือนักเรียนยากจน การ ส่งเสริมและ ดูแลสุขภาพนักเรียน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ การพัฒนา แหล่ง เรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การติดตาม ประเมินผล การใช้หลักสูตรสถานศึกษาต้องการมีส่วนร่วมจัดตั้งและบริหารกองทุนเพื่อการศึกษาการจัดหารายได้และ ผลประโยชน์ของสถานศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การจัดสรร งบประมาณ ตลอดจนร่วมสร้าง ขวัญและกำลังใจแก่ครูและบุคลากร

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการงานวิจัย ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ภูมิศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี ใช้กระบวนการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มบุคคลากรทางการศึกษา กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มเยาวชน และผู้นำชุมชน เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี เป็นพี่เลี้ยงหนุนเสริมกระบวนการทำงานต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการในการทำงานวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

- บริบททั่วไปของชุมชน
- สภาพปัญหา สาเหตุและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน
- ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก
- ข้อมูลศักยภาพ ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้
- รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

- ชุมชนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี
- โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี

3.1.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- นักเรียนโรงเรียนบ้านโนนจิก
- ครูโรงเรียนบ้านโนนจิก
- ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนจิก
- ผู้นำและสมาชิกในชุมชนบ้านโนนจิก

3.1.4 ขอบเขตระยะเวลา

1 ปี 6 เดือน

3.2 กระบวนการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้ชุมชนได้รับทราบรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคัดเลือกอาสาสมัครวิจัย

สถานที่ในการจัดเวที คือ โรงเรียนบ้านโนนจิก วันที่ 15 มิถุนายน 2552 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 93 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการวิจัยและเข้าใจเป้าหมายของการทำงานวิจัย ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัย และเพื่อค้นหาอาสาสมัครเข้ามาช่วยในการทำงานวิจัย มีวิธีการดำเนินงานโดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาของโครงการระหว่างนักวิจัยกับคนในชุมชนและสรรหาอาสาสมัครจากตัวแทนชุมชนเป็นผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 10 คน หลังจากการดำเนินกิจกรรมแล้วนั้น ชุมชนได้รับทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการวิจัย เข้าใจเป้าหมายของการทำงานวิจัย และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัย

กิจกรรมที่ 2 การประชุมทำความเข้าใจในการทำงานสำหรับทีมวิจัยและอาสาสมัครเพื่อร่วมกันวางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน

ในการประชุมครั้งนี้ ได้ใช้โรงเรียนบ้านโนนจิกเป็นสถานที่ในการประชุม วันที่ 19 มิถุนายน 2552 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 21 คน ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย และอาสาสมัครวิจัยบ้านโนนจิก ซึ่งการประชุมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และวางแผนการวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและอาสาสมัคร เพื่อรับทราบบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวิจัย วิธีการดำเนินงานโดยการจัดประชุมทีมวิจัยเพื่อปรึกษาหารือแบ่งบทบาทหน้าที่และกำหนดรูปแบบการดำเนินงานตามความเหมาะสมของชุมชน ผลของการดำเนินกิจกรรมนั้นทำให้นักวิจัยและอาสาสมัครเข้าใจในตัวรายละเอียดโครงการทั้งในเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการทำงาน เกิดแผนการดำเนินการวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและอาสาสมัคร อีกทั้งยังทีมวิจัยและอาสาสมัครได้รับบทบาทหน้าที่ในการวิจัย

กิจกรรมที่ 3 อบรมการสร้างเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ครั้งที่ 1 ในการอบรมทีมวิจัยเพื่อการสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และเทคนิคในการเก็บข้อมูลมีการดำเนินการ 2 ครั้ง ประกอบด้วย ครั้งที่ 1 จัดขึ้น วันที่ 20 – 21 กรกฎาคม 2552 ณ โรงแรมไวน์ฟาร์ม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานวิจัยของนักวิจัยรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ทั้งในด้านเทคนิคกระบวนการการทำงาน ปัญหาและวิธีการแก้ไข เพื่อให้แนวทางในการออกแบบการสร้างเครื่องมือ และการใช้เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผลของการดำเนินงานคือ ทีมวิจัยของชุมชนบ้านโนนจิกได้เรียนรู้เรื่องการสืบค้นและการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พร้อมทั้งทีมวิจัยได้รับฟังประสบการณ์ในการดำเนินงานและได้รับความรู้ในเรื่องการสร้างเครื่องมือการทำงานวิจัย และได้แนวทางในการเก็บข้อมูลงานวิจัย

ครั้งที่ 2 การจัดอบรมครั้งนี้จัดขึ้นในพื้นที่ชุมชนโดยใช้สถานที่ คือ โรงเรียนบ้าน

โนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 24 กรกฎาคม 2552 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 21 คน ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย และอาสาสมัครวิจัยบ้านโนนจิก วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ คือ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับทีมวิจัยในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลและมีวิธีการดำเนินงานคือ จัดการอบรมเพื่อพัฒนาอาสาสมัครทีมวิจัยการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดกระบวนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งทีมวิจัยและอาสาสมัครได้ความรู้ในการสร้างเครื่องมือ ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

กิจกรรมที่ 4 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนบ้านโนนจิก ระหว่างเดือน กรกฎาคม – เดือน กรกฎาคม 2553 มีผู้ดำเนินการ จำนวน 30 คน มีผู้เข้าร่วม ได้แก่ ทีมวิจัย อาสาสมัครวิจัย และชาวบ้านโนนจิก การเก็บข้อมูลครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้เก็บข้อมูลทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน และเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชนในการจัดการเรียน วิธีการดำเนินการ แบ่งนักวิจัยเก็บข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์โรงเรียนบ้านโนนจิกและกลุ่มนักวิจัยชุมชนบ้านโนนจิก โดยที่กลุ่มอาจารย์โรงเรียนบ้านโนนจิกเก็บข้อมูลเรื่องข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน กลุ่มนักวิจัยชุมชนบ้านโนนจิกศึกษาข้อมูลตามแบบเก็บข้อมูลของโครงการ

การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมาได้ สถานที่ที่ใช้ คือ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านโนนจิก วันที่ 16 กรกฎาคม 2553 มีผู้เข้าร่วม จำนวน 21 คน มีผู้เข้าร่วม ได้แก่ ทีมวิจัย อาสาสมัครวิจัย และชาวบ้านโนนจิก มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลผล / วิเคราะห์และสรุปข้อมูล โดยการ แบ่งกลุ่มผู้สรุปข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของคณาจารย์โรงเรียนบ้านโนนจิก และกลุ่มของชาวบ้านชุมชนบ้านโนนจิก โดยทำการสรุปเอกสารตามหัวข้อแบบสอบถามแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปมาจัดทำเป็นเอกสาร จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทีมวิจัย ได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพปัญหา สาเหตุ ความต้องการ ศักยภาพในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

กิจกรรมที่ 5 คืบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์

ได้จัดเวทีขึ้นในวันที่ 1 มีนาคม 2554 สถานที่ คือ โรงเรียนบ้านโนนจิก ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 11 คน อาสาสมัคร 10 คน ที่ปรึกษาโครงการวิจัยจำนวน 2 คน และชาวบ้านจำนวน 70 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ เพื่อนำเสนอข้อมูลด้านสภาพปัญหา สาเหตุ ความต้องการ ศักยภาพในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ชุมชนและโรงเรียน ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล แลกเปลี่ยนและเพิ่มเติมข้อมูล โดยมีการดำเนินงานกิจกรรมคืบข้อมูลและกิจกรรมกำหนดแนวทาง ได้แก่ นำเสนอข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย เปิดเวทีในการแลกเปลี่ยนกับทางชุมชน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมทั้งจับประเด็นจากการสนทนา นำเสนอข้อมูลสถานการณ์

ปัญหาเชิงวิเคราะห์ตามข้อมูลของโครงการ ระดมวิธีการแก้ปัญหาร่วมกับเวที และทีมวิจัย อาสาสมัคร โหนด อุบลราชธานีร่วมกันเขียนแผนการทดลองปฏิบัติการ

กิจกรรมที่ 6 การศึกษาดูงานพื้นที่ที่มีประสบการณ์

ทีมวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงาน ที่โรงเรียนวัดป่าศรีแสงธรรม บ้านดงดิบ ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม และบ้านหนองชาด อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานีในวันที่ 21 - 23 มีนาคม 2554 ผู้ร่วมไปศึกษาดูงาน ประกอบด้วย หัวหน้าทีมวิจัยและทีมวิจัย จำนวน 10 คน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนและเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้องค์ความรู้กับการดำเนินงานในพื้นที่วิจัย โดยการจัดการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนแนวคิดกับพื้นที่อื่น โดยการคัดเลือกพื้นที่ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเนื้อหาเกี่ยวกับ ด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ได้ในพื้นที่ของตนเองตามความเหมาะสม

กิจกรรมที่ 7 สรุปข้อมูลการศึกษาดูงาน

จัดทำกิจกรรมใน วันที่ 30 มีนาคม 2554 ณ โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย หัวหน้าทีมวิจัยและนักวิจัยจำนวน 10 คน วัตถุประสงค์ เพื่อสรุปผลได้จากการศึกษาดูงาน เพื่อสรุปผลที่ได้จากการเสนอเพิ่มเติมตรวจสอบจากเวทีชาวบ้าน โดยการนำเสนอเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาดูงาน กำหนดประเด็นในการสรุปข้อมูลการดูงาน ดำเนินการสรุปและเรียบเรียงข้อมูลตามกรอบประเด็น หลังจากนั้นได้ดำเนินการสรุปผลการทำงานที่เกิดขึ้น โดยการแจกกระดาษให้แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการในระยะที่ผ่านมา โดยจากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว จากกิจกรรมศึกษาดูงานนี้ทำให้ทราบถึง จุดเด่นและจุดอ่อนของพื้นที่ในการศึกษา ดู กระบวนการวิธีการที่จะนำมาปรับใช้ในระดับครอบครัวชุมชนบ้านโนนจิก และยังได้ระดมข้อมูลผลของงานวิจัยที่ทำให้เกิดผลในมิติต่าง ๆ กับพื้นที่งานวิจัย

กิจกรรมที่ 8 การกำหนดแนวทางการทดลอง

ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้ร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นเมื่อ วันที่ 1 เมษายน 2554 สถานที่ คือ โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วยทีมวิจัย จำนวน 11 คน ที่ปรึกษา 2 คน อาสาสมัคร 10 คนและชาวบ้านจำนวน 70 คน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลที่สรุปข้อมูลในพื้นที่และข้อมูลศึกษาดูงาน ชุมชนในพื้นที่ได้ตระหนักและเกิดการอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการทดลองของโครงการ ซึ่งจากการทำกิจกรรมดังกล่าวทำให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยและจากการสรุปผลของการศึกษาดูงาน ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการกำหนดแนวทางในการทดลองปฏิบัติการ

กิจกรรมที่ 9 ทดลองปฏิบัติการ ระหว่างเดือน มกราคม 2554 - เดือนธันวาคม 2554 มีวัตถุประสงค์ เพื่อปฏิบัติการทดลองตามแนวทางที่ได้เสนอ วิธีการจัดกระบวนการทดลองปฏิบัติการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ได้แก่

แนวทางที่ 1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน

แนวทางที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

แนวทางที่ 3 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

แนวทางที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน

กิจกรรมที่ 10 สรุปผลการทดลองเป็นระยะและจัดปรับการทดลองเป็นระยะ

โดยวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาสรุปเป็นระยะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรึกษาหารือแนวทางการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้มีการปรับแผนการทดลองให้เหมาะสมทันทั่วทั้งที่ และเพื่อการสรุปและวางแผนการดำเนินในขั้นตอนต่อไป วิธีการที่ใช้คือการจัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ ผลการดำเนินงาน ได้ข้อมูลที่สรุปจากการทดลองเป็นระยะ ได้มีการปรับแผนการทดลองให้เหมาะสมทันทั่วทั้งที่

กิจกรรมที่ 11 สรุปผลการทดลองครั้งสุดท้าย

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยได้สรุปผลของการทดลองทั้งหมด วิธีการคือ ประสานงานจัดเวทีนำเสนอข้อมูลการปฏิบัติการจากงานวิจัย ปรึกษาหารือแนวทางการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง ผลจากการดำเนินงาน

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

-ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน บริบทโรงเรียน ใช้วิธีการศึกษาเอกสารมือสอง โดยการรวบรวม จัดกลุ่ม และบันทึกข้อมูล

-ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ใช้วิธีประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์

-ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก ใช้วิธีสัมภาษณ์โดยทีมวิจัยและอาสาสมัคร

-ข้อมูลศักยภาพ ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้วิธีสัมภาษณ์โดยทีมวิจัยและอาสาสมัคร

-ข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ได้จากการสรุปผลจากการปฏิบัติการและการคืนข้อมูลแก่ชุมชน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการวิเคราะห์เชื่อมโยงจากปัญหา สาเหตุและผลกระทบ แล้วเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน บริบทโรงเรียน ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และนำแนวคิดทฤษฎีมาประกอบการกำหนดเป็นแนวทางการแก้ปัญหา

3.5 นักวิจัย

3.5.1 ทีมวิจัย

1. นายวิษณุ	นาสารีย์	หัวหน้าโครงการวิจัย ระยะที่ 1
2. นายบรรณเพ็ญ	เครือประสาร	หัวหน้าโครงการวิจัย ระยะที่ 2
3. นายสมพงษ์	สาปัดลี	ทีมวิจัย
4. นายนิยม	พิมพา	ทีมวิจัย
5. นายพ่อน	ทองล้วน	ทีมวิจัย
6. นายบุญมี	ผลบุญ	ทีมวิจัย
7. นายไผ่พจน์	เพี้ยลาก	ทีมวิจัย
8. นางสาวไส	แก้วโชติ	ทีมวิจัย
9. นางยุพาพร	พรหมประเสริฐ	ทีมวิจัย
10. นายวิทวัส	สายรัตน์	ทีมวิจัย
11. นางอังคณา	พิมพา	ทีมวิจัย
12. นายสัมฤทธิ์	แก้วโชติ	ทีมวิจัย

3.5.2 อาสาสมัครวิจัย

1. นายบุญมี ศิลาชัย
2. นายชาติชาย ทองคำ
3. นางเกศรี พานทอง
4. นายธนารักษ์ พิมพา
5. นางมะลิ สุขุมธรรมพินิจ
6. นายแสงทอง สาปัดลี
7. นางสาวพินสุรางค์ แสนทอง
8. นายอรุณ เจริญดี
9. นายวิไล จำปาศรี
10. นายอุดมศิลป์ เชื้อโชติ

3.5.3 ที่ปรึกษา

1. นายชุมพล เครือคำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ
2. เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนจิก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากผลการดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ภูมิศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการทำงานจริงในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการค้นหาของโครงการ 4 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก 2) เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก 3) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก และ 4) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

ผลการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้เกิดความร่วมมือในการทำงานวิจัยทั้งผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีการคัดเลือกทีมวิจัยหลักที่จะเสียสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรมและอาสาสมัครทีมวิจัยในการหนุนเสริมเพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมี ทีมวิจัยหลัก 10 คน อาสาสมัครทีมวิจัย 10 คน ที่ปรึกษาโครงการ 2 คน ชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปข้อมูลและผลการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

4.1 บริบทชุมชน

4.2 บริบทโรงเรียน

4.3 ความต้องการของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

4.4 ปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

4.5 ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

4.6 ปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

4.7 รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

4.1 บริบทชุมชน

4.1.1 ประวัติหมู่บ้าน

เมื่อปี พ.ศ.2485 มีนายจำ เชื้อโชติ นายสา จำปาศรี, นายवल ทองล้อม และ นายใบ เจนจบ ได้ย้ายออกมาจากหนองหัวตาหน้อย มาอยู่ตามไร่นาและได้เข้ามาถากถางโนนจิก ซึ่งเป็นป่าหนาแน่นเพื่อเป็นหมู่บ้าน ต่อมามีคนอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีกหลายท่าน อาทิ เช่น นายผม ดุจดา นายสา นายปัน พันธุ์ทอง และ นายกอง ปัญญาทิ และในปี พ.ศ. 2493 นายบุญศรี จันทร์สมาน ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร ได้ให้นายกอง ปัญญาทิ เป็นผู้รักษาการบ้านโนนจิก เป็นหมู่ที่ 16 บ้านโนนกลาง เมื่อปี พ.ศ. 2497 ทางฝ่ายปกครองได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้น โดยมี นายใบ เจนจบ ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาเมื่อปี 2510 นายใบ เจนจบ ได้ลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านโนนจิกและได้มีการเลือก นายหนู เชื้อโชติ เป็นผู้ใหญ่บ้านและได้ขอแยกตำบลเนื่องจากตำบลโนนกลางห่างจากบ้านโนนจิกการสัญจรไปมาไม่สะดวกโดยขอแยกเป็นตำบลฝางคำ อำเภอพิบูลมังสาหาร ปัจจุบันตำบลฝางคำ อยู่ในอำเภอสรินทรจังหวัดอุบลราชธานี

4.1.2 สภาพชุมชน

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท มีประชากรประมาณ 770 คน จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียนได้แก่ บ้านเรือนทุ่งนา และอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ วัฒนธรรมประเพณี 12 เดือน (ฮิตสิบสอง คองสิบสี่) ประชากรส่วนใหญ่ จบการศึกษา ระดับการศึกษาภาคบังคับ อาชีพหลักคือ ทำนา คิดเป็นร้อยละ 75 ทำไร่/แตงโม ร้อยละ 10 ทำการประมง ร้อยละ 5 เพาะเห็ด ร้อยละ 2 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 3 ค้าขาย ร้อยละ 5 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100 ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี 15,000

4.2 บริบทโรงเรียน

4.2.1 นโยบายการศึกษากับการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มิใช่เฉพาะรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้จัดการศึกษา โดยการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาองค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น จะดำเนินการเองหรือมอบหมายให้บุคคลหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำก็ได้ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารโดย การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อให้ การศึกษาไปสู่ทิศทางและเป้าหมายที่ต้องการคือ คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งโรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่กระจายอยู่ทั่วไป และมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการ

พัฒนาชุมชน และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องอาศัยชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา ดังนั้นชุมชนควรได้มีโอกาสมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่ร่วมวางแผนร่วม ดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลของการดำเนินงาน แนวทางที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมต้องรณรงค์สร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม เน้นการกระจายอำนาจและผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ ร่วมบริหารโรงเรียน การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หากจัดให้เหมาะสมแล้วจะเป็น ประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่ง สุพัตรา แยมน์มโนล, (2544 : 19) เสนอไว้พอสรุปได้ คือ 1) ประชาชนในฐานะเจ้าของการศึกษา จะรู้สิ่งที่ต้องการและไม่ต้องการจากการศึกษา ของตนเองและของบุตรหลาน ความต้องการเหล่านี้เกิดจากการต้องสัมผัสสภาพข้อเท็จจริงในชีวิต การทำงานและการดำรงชีวิต 2) ทำให้เกิดความรู้สึกมีอำนาจ และ ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนา ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน 3) ประชาชนได้มีโอกาสจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมการทำงานของระบบ ราชการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 4) เปิดโอกาสในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะเมื่อการปกครองส่วนท้องถิ่นมีการ พัฒนาในระดับหนึ่งแล้ว ประชาชนเองจะรู้ว่าเขาไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลประโยชน์จากการศึกษา เท่านั้น เขาจะต้องเป็นผู้ให้ด้วย

โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาเรื่องการขาดบุคลากรในโรงเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญ ในขณะที่ชุมชนมีทุนทางสังคมมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนอย่างสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา แต่ขาดความเข้าใจและความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน ทำให้ยังไม่มีโอกาสใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน

4.2.2 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนบ้านโนนจิก ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านโนนจิกน้อย ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2498 โดยได้รับบริจาคที่ดินจากนายหนู – นางทุม เชื้อโซติ เนื้อที่ 5 ไร่ 65 ตารางวา มีนายทัศน์ สมดี เป็นครูใหญ่คนแรก จัดการเรียนการสอน ป.1 ถึง ป.4

ปีการศึกษา 2524 ขยายการศึกษาถึงชั้น ป.6

ปีการศึกษา 2546 เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 3 ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา 16/3 (คันไร่ – ฝางคำ), คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านโนนจิก และผู้ปกครอง ได้ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโนนจิก ซึ่งประสบปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนบ้านโนนจิกในขณะนั้นมีบุคลากรรวมทั้งหมด 5 คน (ผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 3 คน ครูพี่เลี้ยง 1 คน) จัดการเรียนรู้นี้ในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา รวม 8 ชั้นเรียน (อนุบาล 1 , 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) แต่เนื่องจากโรงเรียนบ้านโนนจิกมีบุคลากรสายผู้สอนเพียง 4 คน จึงเกิดสถานการณ์ครูไม่ครบชั้น มีผลต่อความไม่พร้อม

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ อีกทั้งปัญหาในชุมชน เช่น การพนัน ยาเสพติด ปัญหาการปล่อยปละละเลยสัตว์เลี้ยง ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน และ ปัญหาวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน ล้วนแล้วส่งผลกระทบต่อบรรยากาศที่ดีในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน และประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการขาดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

การแก้ไขปัญหาที่เป็นมติดของที่ประชุมร่วมกัน ได้ให้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 ,ปีที่ 4 , ปีที่ 5 , ปีที่ 6 ไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านคำก้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ (ระยะทางห่างจากโรงเรียนบ้านโนนจิกประมาณ 6 กิโลเมตร) โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนนั้น ให้ใช้จ่ายจากงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนของโรงเรียนบ้านโนนจิก ในส่วนเงินอาหารกลางวันนั้นก็ให้โรงเรียนบ้านโนนจิกเบิกจ่ายให้กับโรงเรียนบ้านคำก้อมดำเนินการ

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านโนนจิก เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 61 คน มีข้าราชการครู จำนวน 4 คน ลูกจ้างชั่วคราว ครูผู้สอน 1 คน นักการภารโรง 1 คน และครูพี่เลี้ยง 1 คน วิทยากรภายนอก 2 คน โรงเรียนบ้านโนนจิก อยู่ใน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16 (คันไร่-ฝางคำ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 รหัสไปรษณีย์ 34350 โทรศัพท์ 045370174 อยู่ห่างจากอำเภอพิบูลมังสาหาร ประมาณ 35 กิโลเมตร

4.2.3 การจัดการศึกษามี 2 ระดับ คือ

1. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การศึกษาปฐมวัย มีบุคลากรจำนวน 1 คน นักเรียน จำนวน 25 คน
2. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ประถมศึกษา มีบุคลากรจำนวน 3 คน นักเรียน จำนวน 26 คน

รวมทั้งสถานศึกษา มีบุคลากรจำนวน 4 คน นักเรียนจำนวน 61 คน

4.2.4 แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

1. โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วัดบ้านโนนจิก อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร โรงเพาะเห็ด โรงทำขนมจีน โรงทำปลาร้า เครื่องจักสาน การทอเสื่อใบเตย การสานพัดไม้ไผ่ การสานหมวกใบลาน ร้านค้าชุมชน ภูมิปัญญาดนตรีพื้นเมือง (พิณ แคน กองยาว) ภูมิปัญญากีฬาไทย (มวยไทย ไกล่ชน)
2. แหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียง เช่น สถานีดาวเทียมสิรินธร โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ สถานีประมงน้ำจืดสิรินธร ศูนย์สุขภาพชุมชนฝางคำ องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ สถานีตำรวจภูธรคำไร่ โรงพยาบาลสิรินธร ที่ว่าการอำเภอสิรินธร วัดสิทธิอุดมบ้านฝางคำ วัดหนองมะเกลือ
3. โรงเรียนจัดมุมหนังสือในห้องเรียน มีจำนวนหนังสือในแต่ละห้องเฉลี่ย 200 เล่ม การยืมหนังสือโดยการบันทึกลงในสมุดยืมประจำห้องเรียน จำนวนนักเรียนที่ใช้บริการมุมหนังสือในการศึกษานี้ คิดเป็น 5 คน/วัน

แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	สถิติการใช้ (จำนวนครั้ง/ ปี)	แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน	สถิติการใช้ (จำนวนครั้ง / ปี)
ชื่อแหล่งเรียนรู้		ชื่อแหล่งเรียนรู้	
1. โรงอาหาร	200	1. เขื่อนสิรินธร	1
2. สนามฟุตบอล	200	2. อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร	2
3. สนามวอลเลย์บอล	40	3. สถานีประมงน้ำจืด	1
4. สนามตะกร้อ	40	4. ศูนย์สุขภาพชุมชนฝางคำ	1
5. อาคารอเนกประสงค์	200	5. วัดบ้านโนนจิก	10
6. สวนเกษตร	40	6. วัดหนองมะเกลือ	4
7. เรือนเพาะชำ	40	7. สถานีควมเทียมสิรินธร	1
8. ห้องน้ำห้องส้วม	200	8. โรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์	1
9. ห้องพยาบาล	40	9. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ	1
10. พุทธสถาน	200	10. สถานีตำรวจภูธรคำไร่	1
11. ต้นไม้	40	11. โรงพยาบาลสิรินธร	1
		12. ที่ว่าการอำเภอสิรินธร	1
		13. วัดสิทธิอุดมบ้านฝางคำ	1

4.2.5 ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่ให้ความรู้ในโรงเรียน

1. นายนเรศ บุญดก	ความรู้เรื่อง การทำขนมจีน
2. นางปรีชา แสนทวีสุข	ความรู้เรื่อง การทำปลาไร่ - ปลาต้ม
3. นางเฉลิม พานเงิน	ความรู้เรื่อง การเพาะเห็ดขอน
4. นายคำพัน ดุจดา	ความรู้เรื่อง การคิดพิน เป้าแคน กองยาว
5. นายอรุณ เจริญดี	ความรู้เรื่อง ศิลปะป้องกันตัว (มวยไทย)
6. มีผู้รู้เรื่อง การสานเสื่อใบเตย	
7. มีผู้รู้เรื่อง การสานพัดไม้ไผ่	
8. มีผู้รู้เรื่อง การทำฝาแฝดบดอง	

4.3 ความต้องการของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

จากการเก็บข้อมูลทั้งสามกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เรียน บุคลากรในโรงเรียน และผู้ปกครอง ผู้นำ และสมาชิกในชุมชน ในด้านความต้องการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโนนจิกในความเห็นของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ปรากฏผลดังนี้คือ

4.3.1 ผู้เรียน

1. อยากให้มีการเรียนการสอนวิชาการเกษตร เช่น การเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ บ่อปลา เห็ด เพื่อเป็นอาหารว่างให้กับนักเรียนเพิ่มเติม
 2. ต้องการให้โรงเรียนขยายโอกาส หรือจัดการเรียนการสอนถึงชั้นมัธยมศึกษา
- ปีที่ 3
3. ต้องการให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนต้องการให้เน้น การสอนวิชา ภาษาไทย อังกฤษ พลศึกษา ศาสนา ศิลปะ และ พระพุทธ
 4. อยากให้มีครูเพิ่มเติม
 5. ต้องการให้มีการสอนวิชาเย็บปักเพิ่มเติม
 6. ต้องการให้นักเรียนชั้น ป. 5 – ป. 6 กลับมาเรียนที่โรงเรียนเหมือนเดิม
 7. ต้องการให้มีอุปกรณ์การกีฬาเพิ่มเติม
 8. อยากได้สนามฟุตบอลในโรงเรียน
 9. อยากได้ खेलเพิ่มเติม
 10. ต้องการให้มีกีฬาเปตอง และสนามเด็กเล่น

4.3.2 ครูในโรงเรียน

1. ต้องการพัฒนานุเคราะห์ ครูในโรงเรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนได้ เช่น คอมพิวเตอร์
2. ต้องการให้โรงเรียนมีสื่อวัสดุต่างๆ เพื่อใช้สำหรับการสอนอย่างหลากหลาย
3. ต้องการให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น อยากให้มีอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนไว้สำหรับการสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
4. การตั้งคณะกรรมการของโรงเรียน อยากให้มีการตั้งคณะกรรมการและที่ปรึกษาที่หลากหลายกลุ่ม กล่าวคือ ให้กระจายคนในชุมชนมาเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษาของโรงเรียน เพราะที่ผ่านมการตั้งคณะกรรมการของโรงเรียนนั้นจะยกเอาโครงสร้างคณะกรรมการของหมู่บ้านมาเป็นคณะกรรมการของโรงเรียนเป็นส่วนมาก
5. อยากให้ผู้ปกครองช่วยกดดันนักเรียน เอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียนมากขึ้น เพราะถ้านักเรียนได้รับการกระตุ้นทั้งจากทางโรงเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครอง ก็จะทำให้เด็กสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

4.3.3 ผู้ปกครอง ผู้นำและสมาชิกในชุมชน

1. ต้องการให้ครูดูแลเอาใจใส่เด็กนักเรียนมากขึ้น
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนควรมีความดีใจขาดในการบังคับบัญชา
3. ต้องการให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโดยเน้นองค์ความรู้เรื่องการเกษตรและงานฝีมือต่างๆ
4. อยากให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาเป็นหลักสูตรในการจัดการเรียน

การสอนให้กับนักเรียน เช่น เข็มปัก

5. คนในชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
ของโรงเรียน

6. อยากให้ ผู้อำนวยการ และครูลงในโรงเรียน ลงไปพูดคุยพบปะกับชาวบ้าน
หรือผู้ปกครองของเด็ก

7. อยากให้มีการปรับปรุงรั้วโรงเรียนให้มีความแน่นหนาขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้
นักเรียนหนีออกจากโรงเรียน นอกจากนี้ยังอยากให้หานักเรียน ชั้น ป.5 และ ป.6 ที่ทางโรงเรียนส่งไปเรียนที่
โรงเรียนบ้านคำก้อมกลับมาเรียนที่โรงเรียนบ้านโนนจิกเหมือนเดิม เพราะเมื่อนักเรียนไปเรียนโรงเรียน
บ้านคำก้อมแล้ว ทำให้นักเรียนบางคนไม่เข้าห้องเรียน หนีเรียน เนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากผู้ปกครอง
เด็กนักเรียนก็เลยไม่กลัวผู้ปกครองเห็น อีกทั้งยังเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองด้วย

8. อยากให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

9. อยากให้นักเรียนอยู่ในโรงเรียนตลอดวัน ไม่กลับไปกินข้าวบ้าน

10. ต้องการให้ผู้เฒ่า หรือผู้อำนวยการโรงเรียนลงมาพบชาวบ้าน เพื่อพูดคุยหาหรือ
เกี่ยวกับการจัดการเรียนที่เหมาะสมให้กับนักเรียน

11. ต้องการให้โรงเรียนสะอาด

12. อยากให้มีไฟฟ้าที่สนามกีฬา

13. อยากให้มีสนามเด็กเล่น

14. อยากได้งบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

15. ต้องการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง

16. ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดประตูทางเข้าหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน

17. ให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

18. ต้องการให้โรงเรียนมีการสร้างกำแพงที่สวยงาม

19. ต้องการให้มีถนนคอนกรีตในชุมชน

20. อยากเปลี่ยนแปลงกรรมการเงินล้าน

21. อยากให้คนชุมชนมีอาชีพเสริม

22. ต้องการให้คนในชุมชนควบคุมการเลี้ยงสัตว์ของตนเองให้อยู่ในโอวาท ไม่
ไปทำลายสิ่งของของคนอื่น

23. ต้องการให้มีที่เผายขยะในหมู่บ้าน

24. อยากให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ลดฐิติमानะต่อกัน และหันหน้าเข้าหากันเพื่อ
พูดคุยถึงปัญหาและร่วมพัฒนาชุมชนร่วมกัน

25. ไม่อยากให้มีการพนัน (ไก่ชน) ในชุมชน

26. ต้องการแยกหมู่บ้าน

27. ต้องการให้โรงเรียนมีการสร้างกำแพงอย่างสวยงาม

4.4 ปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก

จากการเก็บข้อมูลทั้งสามกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เรียน บุคลากรในโรงเรียน และผู้ปกครอง ผู้นำ และสมาชิกในชุมชน ในด้านปัญหาและสาเหตุในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในโรงเรียนบ้านโนนจิกในความเห็นของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ปรากฏผลดังนี้คือ

4.4.1 ผู้เรียน

นักเรียนชาย

1. โรงเรียนไม่สะอาด และห้องน้ำไม่สะอาด
2. อาคารไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน
3. ครูในโรงเรียนไม่เพียงพอต่อนักเรียนในโรงเรียน ทำให้ ครู 1 คน ต้องสอนหลายวิชา ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ไม่เต็มที่
4. ครูในโรงเรียนจบการศึกษาไม่ตรงตามสาขาที่สอนนักเรียน ส่งผลให้เนื้อหาหลักสูตรที่สอนไม่ลึกเท่าที่ควร
5. เพื่อนชอบแกล้ง เกิดการทะเลาะวิวาท

นักเรียนหญิง

1. ครูดุเข้มงวด ส่งผลให้ไม่อยากเรียน
2. โรงเรียนไม่สะอาด
3. เตาเผาขยะส่งกลิ่นเหม็นรบกวน

4.4.2 ครูในโรงเรียน

1. กระบวนการจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร
2. โรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายได้เท่าที่ควร
3. โรงเรียนขาดการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้
4. โรงเรียนมีการจัดระบบบริหารจัดการภายในยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ซึ่งการบริหารจัดการภายในโรงเรียนส่งผลต่อระบบการเรียนการสอน ขาดระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี
5. การจัดรางวัลของโรงเรียนไม่มีความยุติธรรม ขาดความโปร่งใส
6. นักเรียนขาดวินัยในตนเอง ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตาม

ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

7. ผู้อำนวยการโรงเรียนมีการโยกย้ายบ่อย ส่งผลให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง

4.4.3 ผู้ปกครอง ผู้นำและสมาชิกในชุมชน

1. ผู้บริหารโรงเรียนโยกย้ายบ่อยครั้ง ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนไม่ต่อเนื่องและไม่เกิดผลเท่าที่ควร
2. โรงเรียนมีอาหารกลางวันไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน
3. ครูพูดไม่เพราะกับนักเรียน
4. โรงเรียนขาดความโปร่งใสในการบริหารการเงิน
5. ชาวบ้านไม่ให้เกียรติครู (ค่าครู)

4.5 ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

4.5.1 ชุมชน

ศักยภาพ

1.มีภูมิปัญญาในท้องถิ่น

1. จักสาน เช่น สานส้มไก่ การทอเสื่อใบเตย การสานพัดไม้ไผ่ การสานหมวกใบลาน
2. ปลูกเห็ด
3. ผลิตปุ๋ยชีวภาพ
4. กลุ่มผลิตปลาไร่
5. ผลิตกรอบรูป
6. ดนตรีพื้นเมือง เป่าแคน (พ่อเขียน) พิณ กองยาว
7. การทำประมง
8. เลี้ยงสัตว์
9. กีฬามวยไทย ไ้ชน
10. หมอดู
11. ช่างไม้

2. มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1. วัดบ้านโนนจิก
- 2.อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร
- 3.โรงเพาะเห็ด
- 4.โรงทำขนมจีน

5. โรงทำปลาไร่

6. ร้านค้าชุมชน

3. มีแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียง

1. สถานีดาวเทียมสิรินธร

2. โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์

3. สถานีประมงน้ำจืดสิรินธร

4. ศูนย์สุขภาพชุมชนฝางคำ

5. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

6. สถานีตำรวจภูธรคำไร่

7. โรงพยาบาลสิรินธร

8. ที่ว่าการอำเภอสิรินธร

9. วัดสิทธิอุดมบ้านฝางคำ

10. วัดหนองมะเกลือ

ข้อจำกัด

1. คนในชุมชน และบุคลากรในโรงเรียนขาดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน
2. ขาดการนำศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

4.5.2 โรงเรียน

ศักยภาพ

1. โรงเรียนมีครูชำนาญการเพียงพอและมีประสบการณ์สูง
2. โรงเรียน มีข้าราชการครู จำนวน 4 คน ลูกจ้างชั่วคราว ครูผู้สอน 1 คน นักการภารโรง 1 คน และครูพี่เลี้ยง 1 คน
3. โรงเรียนจัดมุมหนังสือในห้องเรียน มีหนังสือในแต่ละห้องเฉลี่ย 200 เล่ม

ข้อจำกัด

1. ไม่มีงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร และไม่มีทรัพยากรเพียงพอ
2. ชุมชนขาดการให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน

4.6 ปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้

1. ในชุมชนมีการพนัน และยาเสพติด วิทยุส่วนหนึ่งมีผู้สูบบุหรี่ ส่งผลให้

ไม่สนใจต่อการเรียน

2. พ่อแม่ผู้ปกครองบางคนเข้าข้างลูก/นักเรียน ไม่ให้สิทธิ์ครูในการสอน เช่น เมื่อนักเรียนทำผิด ครูจำเป็นต้องลงโทษนักเรียน แต่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับการลงโทษ อีกทั้งมองว่า ลูกตัวเองไม่ผิดไม่สมควรที่จะลงโทษ ด้วยสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนขาดวินัยในการเรียน ไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร

3. ผู้ปกครองไม่สนใจและไม่เอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร (เลี้ยงตามหน้าที่ หรือ เลี้ยงตามยถากรรม)

4. ลูกไม่ไปโรงเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครองบางคนก็ไม่สามารถบังคับลูกให้ไปโรงเรียนได้ ส่งผลให้การเรียนของนักเรียนไม่ต่อเนื่อง ซึ่งมีผลต่อความเข้าใจในการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นอย่างมาก

5. คนในชุมชนขาดความสามัคคีและขาดความเสมอภาค ส่งผลให้ไม่มีพลังในการพัฒนาชุมชน โรงเรียน

6. ชาวบ้านไม่ให้เกียรติครู (ค่าครู)

7. คนในชุมชนมีความขัดแย้งกัน เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่ใส่ใจต่อการเรียนการสอนของเด็กนักเรียน

8. ในชุมชนเกิดปัญหาสิ่งของในบ้านหายบ่อยครั้ง มีโจรลักขโมย

9. ผู้นำชุมชนขาดความยุติธรรมในการให้บริการชุมชน

10. คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

11. ถนนในหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้า ส่งผลให้แสงสว่างไม่เพียงพอ ซึ่งเอื้อให้วัยรุ่นนักเรียนในหมู่บ้านมั่วสุม

4.7 รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก

จากสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของทาง นักเรียน ชุมชน และโรงเรียน ผนวกกับประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรงและได้รับจากการถ่ายทอดของผู้ไปศึกษาดูงาน ทีมวิจัยและชุมชนจึงร่วมกันคิดหาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขสถานการณ์ภายใต้ฐานข้อมูลจากการดำเนินงานวิจัยในการทำงานที่ผ่านมา ได้มีการทดลองปฏิบัติการจนได้ข้อสรุปเป็นรูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิก ดังนี้คือ

รูปแบบที่ 1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน

1.1 โครงการส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักเรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์จริงจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดและทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ในรูปของการสร้างพื้นที่ทางกิจกรรมให้กับเด็ก เช่น การตั้งวงกลองยาวน้อย กิจกรรมการสอนกีฬามวย ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก พร้อมทั้งเป็นการสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนสืบต่อไป ผลการดำเนินงาน นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงจากการศึกษานอกสถานที่ โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการจัดการศึกษา ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

1.2 โครงการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้

การฝึกทักษะในการทำปุ๋ยหมักขยายเชื้อจุลินทรีย์ มาใช้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวในแปลงเกษตร การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ ปลูกไม้ผล ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ขยายพันธุ์กล้าไม้ โดยการใช้กระบวนการทางชีวภาพเข้าแทนที่การใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช การทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เป็นความพอเพียง ความสามัคคี การรู้จักพึ่งพาตนเองให้กับนักเรียน เป็นการส่งเสริม และสามารถนำความรู้และหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีต่างๆนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ผลการดำเนินงาน โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนได้รับการพัฒนาทุกด้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครู นักเรียน ผู้ปกครองสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและพึ่งพาตนเองได้ ครู นักเรียน ผู้ปกครองหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี และปราศจากกลิ่นเหม็นขยะมูลฝอย

รูปแบบที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

2.1 โครงการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

การปรับปรุงดูแลรักษาอาคารเรียน อาคารประกอบ ให้มีความสะอาด การตรวจสอบสภาพความมั่นคง ความแข็งแรง ความปลอดภัยและการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในการใช้ให้ใช้งานได้ดี มีความสะดวก ปลอดภัยต่อนักเรียนและผู้ใช้ ตลอดจนการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีการปรับปรุงสนาม การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ให้มีความร่มรื่น น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขเรื่องสถานที่เรียน พัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม และลานกิจกรรมในโรงเรียน เช่น 1) การใช้พื้นที่ของศาลากลางบ้านมาประยุกต์ใช้เป็นห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน 2) นำของที่มีอยู่ในชุมชนมาประดิษฐ์ทำม้านั่งพักผ่อนให้เด็กเพื่อแก้ปัญหาการไม่มีที่นั่งของเวลาพักเที่ยง 3) การจัดและปรับภูมิทัศน์ในสถานศึกษา ผลการดำเนินงาน อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม สะอาด สวยงาม ร่มรื่น มีอุปกรณ์ สนามเด็กเล่นมั่นคง ปลอดภัย มีที่เก็บขยะมูลฝอยเพียงพอ ถนนหน้าอาคารเรียน อาคารประกอบมีความสะดวกในการสัญจร

2.2 โครงการนำดื่มสะอาดเพื่อสุขภาพที่ดีของนักเรียน

โรงเรียนได้รับอนุญาตให้ใช้อาคารศาลากลางบ้าน (หลังเก่า) จากองค์การบริหาร

ส่วนตำบลฝางคำ ซึ่งโรงเรียนปรับปรุงให้เป็นอาคารอนุบาล คิดตั้งเครื่องกรองน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน ระดับปฐมวัยได้ดื่มน้ำที่สะอาดและปลอดภัย ประกอบกับโรงเรียนได้รับการบริจาคเครื่องทำน้ำเย็น จำนวน 1 ตู้ ขนาด 5 ที่ จากศิษย์เก่า เพื่อให้ได้น้ำดื่มที่สะอาดสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการดำเนินการ โรงเรียนสามารถวางแผนจัดหา และผลิตสื่อการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลจากสภาพจริงของศูนย์การเรียนรู้ ครูผู้สอนเปลี่ยนบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง

2.3 โครงการห้องสมุด และมุมหนังสือเพื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยครู ชุมชน มีทักษะทางด้านการอ่านและได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและมีการสนับสนุนให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน, ใฝ่เรียน, ใฝ่รู้, แสวงหาความรู้และมีห้องสมุดและมุมหนังสือซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในโรงเรียน เสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ใช้ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมพัฒนาทางด้านวิชาการและการศึกษด้วยตนเองเพิ่มความรู้ให้กับตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสนับสนุนให้ชุมชนได้ศึกษาค้นคว้า เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการดำเนินการ โรงเรียนสามารถวางแผนจัดหา และผลิตสื่อการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลจากสภาพจริงของศูนย์การเรียนรู้ ครูผู้สอนเปลี่ยนบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง กิจกรรมอ่านคล่องเขียนคล่อง ผลการดำเนินการ โรงเรียนสามารถส่งเสริมนักเรียนให้มีการอ่านคล่องได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว ร้อยละ 85 นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและเขียนเพิ่มขึ้น ใช้ทักษะการอ่าน และการเขียนในการศึกษาค้นคว้าได้ดียิ่งขึ้นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น กิจกรรมวางทูลงานอ่านทุกคน ผลการดำเนินการ นักเรียนอ่านหนังสือคล่อง และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอ่านหนังสือทุกวันและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถอ่านหนังสือได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนได้ อ่านเป็น เขียนเป็น ร้อยละ 75 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 80

รูปแบบที่ 3 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

3.1 โครงการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษางานของบุคลากร

วัตถุประสงค์ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้แสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพของตน นำความรู้ที่ได้จากการอบรมสัมมนาพัฒนาระบบงาน ของโรงเรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และมี ความรับผิดชอบต่องานของตนเอง สังคม และประเทศชาติ คิดเป็นร้อยละ 95 และนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนมากที่สุด

3.2 โครงการการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

โดยการ บูรณาการการเรียนการสอนโดยชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านการเกษตร เช่น กลุ่มเพาะเห็ด ปลุกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ (ไก่ ปลา เป็ด) กับกลุ่มเด็กเฉพาะโดยสอดแทรกเนื้อหาของรายวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษเข้าไปเพิ่มในการทำกิจกรรม

3.3 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมกับผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมสอนเสริม กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ กิจกรรมมุฟวิ้ออลิคลี่ที่นำดู กิจกรรมปัจฉาวิชันาภาษาไทย-อังกฤษ กิจกรรมอ่านข่าวเช้านี้ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

- กิจกรรมสอนซ่อมเสริม ผลการดำเนินงาน นักเรียนกลุ่มมีปัญหา/กลุ่มเสี่ยง ได้รับการแก้ปัญหาในด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ครูใช้ข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการ พัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ โรงเรียนมีการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่มีประสิทธิภาพ และเชื่อถือได้อย่างต่อเนื่องและนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

- กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ผลการดำเนินงาน ส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้เต็มศักยภาพและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันทางวิชาการในระดับต่างๆ และสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โรงเรียน (ผ่านประเมิน สมศ.รอบสอง,ประกวดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้รับรางวัล ระดับเหรียญเงิน,ได้รับรางวัล ชนะเลิศการแข่งขันเปตองชาย รุ่นอายุไม่เกิน 12 ปี ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16) ครู (นางสดใส แก้วโชติ 1.ได้รับรางวัล ชนะเลิศ ระดับช่วงชั้นที่ 2 “ครูดีดวงใจ” ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา 2.ได้รับรางวัล ชมเชย ประเภทข้าราชการครูผู้สอนช่วงชั้นที่ 2 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา นางยุภาพร พรหมประเสริฐ เป็นผู้ฝึกสอนนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันกิจกรรม ตอบปัญหาคณิตศาสตร์ ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลชนะเลิศ เนื่องในวัน เปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่ 2 ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เป็นผู้ฝึกสอนนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันกิจกรรม ตอบปัญหาวิทยาศาสตร์ ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศที่ 1 เนื่องในวัน เปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่ 2 ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เป็นผู้ฝึกสอนนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันกิจกรรม คณิตศาสตร์เร็ว ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศที่ 1 เนื่องในวัน เปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่ 2 ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เป็นครูผู้ฝึกสอน การแข่งขันคัดลายมือ ชั้น ป.1 ได้รับรางวัล ระดับเหรียญทองแดง เนื่องในงานมหกรรมศิลปหัตถกรรม ทักษะวิชาการ ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16 เป็นครูผู้ฝึกสอน การแข่งขันอ่านร้อยแก้ว ชั้น ป.1 ได้รับรางวัล ระดับเหรียญเงิน เนื่องในงานมหกรรมศิลปหัตถกรรม ทักษะวิชาการ ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16) นักเรียน (เด็กหญิงสุญญาตา สุขุมธรรมพินิจ ได้รับรางวัล เหรียญเงิน กิจกรรม การแข่งขันทักษะคณิตศาสตร์ ระดับชั้น ป.1 งานมหกรรมศิลปหัตถกรรม ทักษะวิชาการนักเรียน ปี 2552 ระดับเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เด็กหญิงสุญญาตา สุขุมธรรมพินิจ และเด็กหญิงกาญจนา อนันตะบุตร ได้รับรางวัลชนะเลิศ กิจกรรมตอบปัญหาคณิตศาสตร์ ระดับชั้น ป.1 เนื่องในงานเปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2 ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เด็กหญิง กรรณิกา สมบูรณ์ และเด็กหญิง จุฬารัตน์ สาดิษฐ์ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 กิจกรรมตอบปัญหาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นป. 1 เนื่องในวัน “เปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่2” ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เด็กชายวิชชากร เพราะจันทร์ ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ

อันดับ 1 กิจกรรมแข่งขันคิดเลขเร็ว ระดับชั้น ป.1 เนื่องในวัน “เปิดโลกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2” ณ โรงเรียนบ้านนาเจริญ เด็กหญิงจุฬารัตน์ สาปดีลี ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลระดับเหรียญเงิน การแข่งขันร้อยแก้ว ชั้น ป.1 เนื่องในงานมหกรรมศิลปหัตถกรรม ทักษะวิชาการ ปี 2552 ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16 (คันไร่ – ฟางคำ) เด็กชายบุญธรรม พานเงิน ชั้น ป.1 ได้รับรางวัลเหรียญทองแดง การแข่งขันคัดลายมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องในงานมหกรรมศิลปหัตถกรรม ทักษะวิชาการ ปี 2552 ระดับกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16 (คันไร่ – ฟางคำ) เด็กหญิงพุทธดา ดันสาย เด็กหญิงจุฑาทิพย์ เพ็ญพิมพ์ เด็กหญิงปิยะลา วาเศษ เด็กหญิงกาญจนา อาษากิจและเด็กหญิงดวง สาปดีลี ได้รับรางวัลเหรียญทองประเภทรางวัลสวดมนต์หมู่ สรรพคุณะ ช่วงชั้นที่ 2 เด็กสุจิตรา เพี้ยลากและเด็กหญิงอภิญา แก่นทน ได้รับรางวัลเหรียญเงินประเภทรางวัลแกะเทียน(แกะสลักของไทย) ช่วงชั้นที่ 2

- กิจกรรมมูลนิธิสื่อวลีที่ที่น่าดู ผลการดำเนินการ นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

- กิจกรรมปลูกจิตสำนึกภาษาไทย-อังกฤษ ผลการดำเนินการ นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ คำนวนภาษา กล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออก และพูดภาษากลางได้อย่างถูกต้อง

- กิจกรรมอ่านข่าวเช้านี้ ผลการดำเนินการ นักเรียนมีทักษะการอ่าน การพูดดีขึ้น ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

- กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ผลการดำเนินการ นักเรียนมีคุณลักษณะตามวิถีทางประชาธิปไตยและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเองตามวิถีทางประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 80

รูปแบบที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน

4.1 โครงการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา

สร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับวิชาการ เพื่อให้องค์กร ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สังคมและส่วนรวม ผลการดำเนินการ โรงเรียนได้ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ประชุมผู้ปกครอง ประชุมครูและบุคลากรในโรงเรียน ในการระดมทรัพยากรจากชุมชน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน เช่น ได้รับบริจาคเงินจำนวน 20,000 บาท สำหรับบูรณะห้องเรียน รับบริจาคเงินสิ่งของในงานวันเด็ก รับบริจาคเงินสนับสนุนการศึกษา จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจากศิษย์เก่า ผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่นการจัดการเรียนการสอน ผู้รับบริการและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษา การมาศึกษาดูงานของสถานศึกษา และสามารถรับรองการประเมินคุณภาพภายนอกได้

4.2 โครงการอาหารกลางวัน

เพื่อแก้ปัญหาปริมาณการขาดสารอาหารและภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนที่

ยากจน และขาดแคลน ให้มีพัฒนาการในการเจริญเติบโต และมีสุขภาพที่แข็งแรง ไม่ขาดสารอาหาร เพื่อต่อการเรียนการสอน เนื่องจากได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ผลการดำเนินการ ปริมาณการขาดสารอาหารและภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนที่ยากจน และขาดแคลนลดลง มีพัฒนาการในการเจริญเติบโต และมีสุขภาพที่แข็งแรง ไม่ขาดสารอาหาร เพื่อต่อการเรียนการสอน เนื่องจากได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

4.3 กิจกรรมสู่อ้อมอกโรงเรียนและผู้ปกครอง

มีความเห็นให้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ,ปีที่ 4 , ปีที่ 5 , ปีที่ 6 ที่ไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านคำก้อม ให้กลับมาเรียนในโรงเรียนบ้านโนนจิก โดยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนร่วมกับครูในโรงเรียนป้องกันจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครอง อีกทั้งนักเรียนเกิดความอบอุ่น ผู้ปกครองมีความเชื่อมั่นต่อโรงเรียนในการดูแลนักเรียน โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้รับการพัฒนาเป็นโรงเรียน ที่มีมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 95 โรงเรียนและชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดและโรงเรียนให้บริการและให้ความร่วมมือกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ กระบวนการดำเนินการ โรงเรียนได้ดำเนินเรื่องขออนุมัติจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผลการดำเนินงาน ปีการศึกษาที่ 1/2554 โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนครบทุกชั้น ตั้งแต่ อนุบาล 1 ถึง ชั้น ประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้จ้างครูผู้สอนให้กับโรงเรียนภายใต้โครงการ SP2 จำนวน 1 คน ต่อมาในปีการศึกษา 2/2555 องค์การบริหารส่วนตำบลผางคำได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 50,000 ในการจ้างครูผู้สอนเพิ่มเติม จำนวน 1 คน ส่งผลให้ปัจจุบันโรงเรียนมีครูผู้สอนทั้งหมด 6 คน แบ่งเป็นครูสอน อนุบาล 1-2 จำนวน 1 คน ครูประจำชั้น 1 -4 จำนวน 4 คน ส่วนชั้นประถมศึกษาที่ 5-6 มีครูสอนอยู่ 1 คน เพราะมีนักเรียนอยู่ไม่มาก (7 คน) สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งปราชญ์ชุมชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ด้วย เช่น สอนการเพาะเห็ดให้กับลูกหลาน

กล่าวโดยสรุป ทั้ง 4 รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิกทั้งสิ้น เช่น **รูปแบบที่ 1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน** เนื่องจากชุมชนมีทุนทางสังคมทั้งทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายๆด้าน มีแหล่งเรียนรู้ ที่เป็นศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน **ในรูปแบบที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน** โดยการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การใช้พื้นที่ของศาลากลางบ้านมาประยุกต์ใช้เป็นห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน นำของที่มีอยู่ในชุมชนมาประดิษฐ์ทำม้านั่งพักผ่อนให้เด็กเพื่อแก้ปัญหาการไม่มีที่นั่งของเวลาพักเที่ยง การจัดและปรับภูมิทัศน์ในสถานศึกษา อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม เป็นการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและความร่วมมือของชุมชนที่ไม่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากและตรงกับความต้องการของเด็กนักเรียน รวมทั้งโครงการน้ำดื่มสะอาดเพื่อสุขภาพที่ดีของนักเรียน ได้รับความร่วมมือให้ใช้อาคารศาลากลางบ้าน (หลังเก่า) จากองค์การบริหารส่วนตำบลผาง ดัดตั้งเครื่องกรองน้ำเพื่ออำนวยความสะดวก

ความสะดวกให้กับนักเรียน ระดับปฐมวัยได้ดื่มน้ำที่สะอาด โครงการห้องสมุด และมุมหนังสือเพื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และมีห้องสมุด และมุมหนังสือซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญใน **ในรูปแบบที่ 3 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู** โดยการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษางานของบุคลากร การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการ การบูรณาการการเรียนการสอนโดยชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านการเกษตร เช่น กลุ่มเพาะเห็ด ปลุกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ (ไก่ ปลา เป็ด) กับกลุ่มเด็กเฉพาะโดยสอดแทรกเนื้อหาของรายวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษเข้าไปเพิ่มในการทำกิจกรรม การพัฒนาการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น กิจกรรมสอนเสริม กิจกรรมส่งเสริม ความเป็นเลิศทางวิชาการ กิจกรรมมุฟวิสัยทัศน์ที่นำดู กิจกรรมปัจฉาวิชันภาษาไทย-อังกฤษ กิจกรรมอ่านข่าวเช้านี้ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ **ในรูปแบบที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน** โดยการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา รับบริจาคเงิน สิ่งของในงานวันเด็ก รับบริจาคเงินสนับสนุนการศึกษา จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจากศิษย์เก่า ผู้ปกครองและหน่วยงานอื่น กิจกรรมสู้อ้อมอกโรงเรียนและผู้ปกครอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครอง นักเรียนเกิดความอบอุ่น ผู้ปกครองมีความเชื่อมั่นต่อโรงเรียนในการดูแลนักเรียน โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยของโครงการ ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและ โรงเรียนบ้าน โนนจิก กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ถือว่าผลการ ดำเนินการวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์และสามารถตอบโจทย์งานวิจัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังศึกษา ผลกระทบที่มีต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการศึกษาของ บุคลากรของตนเอง ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งผล ของการดำเนินการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

5.1 ผลการวิจัย

บ้านโนนจิก เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2485 โดยมีนายจำ เชื้อโชติ นายสา จำปาศรี, นายนวน ทองล้อม และนายใบ เจนจบ ได้ย้ายออกมาจากหนองหัวตาหนองมาอยู่ตามไร่นาและได้เข้ามาถากถาง โนนจิกซึ่งเป็นป่าหนาแน่นเพื่อเป็นหมู่บ้าน ต่อมาก็มีคนอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีกหลายท่าน อาทิ เช่น นายผสม ดุจดา นายสา นายปิ่น พันธุ์ทอง และนายกอง ปัญกาภิ และในปี พ.ศ. 2493 นายบุญศรี จันทร สมาน ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร ได้ให้นายกอง ปัญกาภิ เป็นผู้รักษา การบ้านโนนจิกเป็นหมู่ที่ 16 บ้านโนนกลางเมื่อปี พ.ศ. 2497 ทางฝ่ายปกครองได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ขึ้น โดยมีนายใบ เจนจบ ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านต่อมาเมื่อปี 2510 นายใบ เจนจบ ได้ลาออกจาก ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านโนนจิกและได้มีการเลือก นายหนู เชื้อโชติ เป็นผู้ใหญ่บ้านและได้ขอแยกตำบล เนื่องจากตำบลโนนกลางห่างจากบ้านโนนจิกการสัญจรไปมาไม่สะดวกโดยขอแยกเป็นตำบลฝางคำ อำเภอ พิบูลมังสาหาร ปัจจุบันตำบลฝางคำ อยู่ในอำเภอสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี สภาพชุมชนรอบบริเวณ โรงเรียนมีลักษณะ เป็นชุมชนชนบท มีประชากรประมาณ 770 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียนได้แก่ บ้านเรือน พุงนา และอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ วัฒนธรรมประเพณี 12 เดือน (ฮิตสิบสอง คองสิบสี่) ประชากรส่วนใหญ่ จบการศึกษา ระดับการศึกษาภาค บัณฑิต อาชีพหลัก คือ ทำนา คิดเป็นร้อยละ 75 ทำไร่แดงโม ร้อยละ 10 ทำการประมง ร้อยละ 5 เพาะเห็ด ร้อย ละ 2 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 3 ค้าขาย ร้อยละ 5 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100 ฐานะทางเศรษฐกิจ/ รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี 15,000 จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน

โรงเรียนบ้านโนนจิก ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านโนนจิกน้อย ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัด อุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2498 โดยได้รับบริจาคที่ดินจากนายหนู – นางทุม เชื้อโชติ เนื้อที่ 5 ไร่ 65 ตารางวา มีนายทัศน สมดี เป็นครูใหญ่คนแรก จัดการเรียนการสอน ป.1 ถึง ป.4 ปีการศึกษา 2524 ขยายการศึกษาถึงชั้น ป.6 ปีการศึกษา 2546 เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 – ชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 3 ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา 16/3 (คันไร่ – ผางคำ), คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านโนนจิก และผู้ปกครอง ได้ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโนนจิก ซึ่งประสบปัญหาในการจกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนบ้านโนนจิกในขณะนั้นมีบุคลากรรวมทั้งหมด 5 คน (ผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 3 คน ครูพี่เลี้ยง 1 คน) จัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย และประถมศึกษา รวม 8 ชั้นเรียน (อนุบาล 1, 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) แต่เนื่องจากโรงเรียนบ้านโนนจิกมีบุคลากรสายผู้สอนเพียง 4 คน จึงเกิดสถานการณ์ครูไม่ครบชั้น มีผลต่อความไม่พร้อมในการจกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ อีกทั้งปัญหาในชุมชนเช่น การพนัน ยาเสพติด ปัญหาการปล่อยปละละเลยสัตว์เลี้ยง ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน และปัญหาวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน ล้วนแล้วส่งผลกระทบต่อบรรยากาศที่ดีในการจกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน และประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการขาดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกัน การแก้ไขปัญหที่เป็นมติของที่ประชุมร่วมกัน ได้ให้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 ,ปีที่ 4 , ปีที่ 5 , ปีที่ 6 ไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านคำก้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ (ระยะทางห่างจากโรงเรียนบ้านโนนจิก ประมาณ 6 กิโลเมตร) โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนนั้น ให้ใช้จ่ายจากงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนของโรงเรียนบ้านโนนจิก ในส่วนเงินอาหารกลางวันนั้นก็ให้โรงเรียนบ้านโนนจิกเบิกจ่ายให้กับโรงเรียนบ้านคำก้อมดำเนินการ

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านโนนจิก เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 61 คน มีข้าราชการครู จำนวน 4 คน ลูกจ้างชั่วคราว ครูผู้สอน 1 คน นักการภารโรง 1 คน และครูพี่เลี้ยง 1 คน วิทยากรภายนอก 2 คน มีการจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ (1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การศึกษาปฐมวัย มีบุคลากรจำนวน 1 คน นักเรียน จำนวน 25 คน (2) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ประถมศึกษา มีบุคลากรจำนวน 3 คน นักเรียนจำนวน 26 คน รวมทั้งสถานศึกษา มีบุคลากรจำนวน 4 คน นักเรียนจำนวน 61 คน

โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วัดบ้านโนนจิก อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร โรงเพาะเห็ด โรงทำขนมจีน โรงทำปลาข้าว เครื่องจักสาน การทอเสื่อใบเตย การสานพัดไม้ไผ่ การสานหมวกใบลาน ร้านค้าชุมชน ภูมิปัญญาดนตรีพื้นเมือง (พิณ แคน กองยาว) ภูมิปัญญากีฬาไทย (มวยไทย ไก่ชน) แหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียง เช่น สถานีดาวเทียมสิรินธร โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ สถานีประมงน้ำจืดสิรินธร ศูนย์สุขภาพชุมชนผางคำ องค์การบริหารส่วนตำบลผางคำ สถานีตำรวจภูธรคำไร่ โรงพยาบาลสิรินธร ที่ว่าการอำเภอสิรินธร วัดสิทธิอุดมบ้านผางคำ วัดหนองมะเกลือ โรงเรียนจัดมุมหนังสือในห้องเรียน มีจำนวนหนังสือในแต่ละห้องเฉลี่ย 200 เล่ม การยืมหนังสือโดยการบันทึกลงในสมุดยืมประจำห้องเรียน จำนวนนักเรียนที่ใช้บริการมุมหนังสือในปีการศึกษานี้ คิดเป็น 5 คน/วัน มีปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่ให้ความรู้ในโรงเรียน เรื่อง การทำขนมจีน การทำปลาข้าว – ปลาต้ม การ

เพาะเห็ดขอน การคิดพิน เป้าแคน กองยาว ศิลปะป้องกันตัว (มวยไทย) การสานเสื่อใบเตย การสานพัดไม้ไผ่ การทำฝาแฝดตอง

สภาพปัญหา สาเหตุในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนบ้านโนนจิก ในความเห็นของนักเรียนชาย คือ โรงเรียนไม่สะอาด และห้องน้ำไม่สะอาด อาคารไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน ครูในโรงเรียนไม่เพียงพอต่อนักเรียนในโรงเรียน ทำให้ ครู 1 คน ต้องสอน หลายวิชา ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ไม่เต็มที่ ครูในโรงเรียนจบการศึกษาไม่ตรงตามสาขาที่สอนนักเรียน ส่งผลให้เนื้อหาหลักสูตรที่สอนไม่ลึกเท่าที่ควร เพื่อนชอบแกล้ง เกิดการทะเลาะวิวาท นักเรียนหญิง คือ ครูดุค่าเก่ง ส่งผลให้ไม่อยากเรียน โรงเรียนไม่สะอาด เตาเผาขยะส่งกลิ่นเหม็นรบกวน ครูในโรงเรียน คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร โรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายได้เท่าที่ควร โรงเรียนขาดการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้ โรงเรียนมีการจัดระบบบริหารจัดการภายในยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ซึ่งการบริหารจัดการภายในโรงเรียนส่งผลต่อระบบการเรียนการสอน ขาดระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดีการจัดรางวัลของโรงเรียนไม่มีความยุติธรรม ขาดความโปร่งใสให้นักเรียนขาดวินัยในตนเอง ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนมีการโยกย้ายบ่อย ส่งผลให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง ผู้ปกครอง ผู้นำสมาชิกในชุมชน คือ ผู้บริหารโรงเรียนโยกย้ายบ่อยครั้ง ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนไม่ต่อเนื่อง และไม่เกิดผลเท่าที่ควร โรงเรียนมีอาหารกลางวันไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน ครูพูดไม่เพราะกับนักเรียน โรงเรียนขาดความโปร่งใสในการบริหารการเงิน ชาวบ้านไม่ให้เกิดศรัทธา (ค่าครู)

ความต้องการของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของ ผู้เรียน คือ อยากให้มีการเรียนการสอนวิชาการเกษตร เช่น การเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ บ่อปลา เห็ด เพื่อเป็นอาหารว่างให้กับนักเรียนเพิ่มเติม ต้องการให้โรงเรียนขยายโอกาส หรือจัดการเรียนการสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องการให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนต้องการให้เน้นการสอนวิชาภาษาไทย อังกฤษ พลศึกษา ศาสนา ศิลปะ และ พระพุทธ อยากให้มีครูเพิ่มเติม ต้องการให้มีการสอนวิชาเขียนปักเพิ่มเติม ต้องการให้นักเรียนชั้น ป. 5 – ป. 6 กลับมาเรียนที่โรงเรียนเหมือนเดิม ต้องการให้มีอุปกรณ์การกีฬาเพิ่มเติม อยากได้สนามฟุตบอลในโรงเรียน อยากได้ของเล่นเพิ่มเติม ต้องการให้มีกีฬาเปตอง และ สนามเด็กเล่น ครูในโรงเรียน คือ ต้องการพัฒนานุเคราะห์ ครูในโรงเรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนได้ เช่น คอมพิวเตอร์ ต้องการให้โรงเรียนมีสื่อวัสดุต่างๆ เพื่อใช้สำหรับการสอนอย่างหลากหลาย ต้องการให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น อยากให้มีอินเตอร์เน็ตในโรงเรียนไว้สำหรับการสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน การตั้งคณะกรรมการของโรงเรียน อยากให้มีการตั้งคณะกรรมการและที่ปรึกษาที่หลากหลายกลุ่ม กล่าวคือ ให้กระจายคนในชุมชนมาเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษาของโรงเรียน เพราะที่ผ่านมามีการตั้งคณะกรรมการของโรงเรียนนั้นจะยกเอาโครงสร้างคณะกรรมการของ

หมู่บ้านมาเป็นคณะกรรมการของโรงเรียนเป็นส่วนมาก อยากให้ผู้ปกครองช่วยกดดันนักเรียน เอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียนมากขึ้น เพราะถ้านักเรียนได้รับการกระตุ้นทั้งจากทางโรงเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครอง ก็จะทำให้เด็กนักเรียนสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครอง ผู้นำและสมาชิกในชุมชน คือ ต้องการให้ครูดูแลเอาใจใส่เด็กนักเรียนมากขึ้น ผู้อำนวยการโรงเรียนควรมีความเข้าใจขาดในการบังคับบัญชา ต้องการให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโดยเน้นองค์ความรู้เรื่องการเกษตรและงานฝีมือต่างๆ อยากให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาเป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน เช่น เย็บปัก คนในชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อยากให้ผู้ปกครอง และครูลงในโรงเรียน ลงไปพูดคุยพบปะกับชาวบ้าน หรือผู้ปกครองของเด็ก อยากให้มีการปรับปรุงรั้วโรงเรียนให้มีความแน่นหนาขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนหนีออกจากโรงเรียน นอกจากนี้อยากให้แก่นักเรียน ชั้น ป.5 และ ป.6 ที่ทางโรงเรียนส่งไปเรียนที่โรงเรียนบ้านคำก้อมกลับคืนมาเรียนที่โรงเรียนบ้านโนนจิกเหมือนเดิม เพราะเมื่อนักเรียนไปเรียนโรงเรียนบ้านคำก้อมแล้ว ทำให้นักเรียนบางคนไม่เข้าห้องเรียน หนีเรียน เนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากผู้ปกครอง เด็กนักเรียนก็เลยไม่กลัวผู้ปกครองเห็น อีกทั้งยังเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองด้วยอยากให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยากให้นักเรียนอยู่ในโรงเรียนตลอดวัน ไม่กลับไปกินข้าวบ้าน ต้องการให้ผู้ผู้นำ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนลงมาพบชาวบ้าน เพื่อพูดคุยหารือเกี่ยวกับการจัดการเรียนที่เหมาะสมให้กับนักเรียน ต้องการให้โรงเรียนสะอาด อยากให้มีไฟฟ้าที่สนามกีฬา อยากให้มีสนามเด็กเล่น อยากได้งบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน ต้องการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดประตูทางเข้าหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน ให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ต้องการให้โรงเรียนมีการสร้างกำแพงที่สวยงาม ต้องการให้มีถนนคอนกรีตในชุมชน อยากเปลี่ยนแปลงกรรมการเงินด้าน อยากให้คนชุมชนมีอาชีพเสริม ต้องการให้คนในชุมชนควบคุมการเลี้ยงสัตว์ของตนเองให้อยู่ในโอวาส ไม่ไปทำลายสิ่งของของคนอื่น ต้องการให้มีที่เผายขยะในหมู่บ้าน อยากให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ลดจิตมีมานะต่อกัน และหันหน้าเข้าหากันเพื่อ พูดคุยถึงปัญหาและร่วมพัฒนาชุมชนร่วมกัน ไม่อยากให้มีการพนัน (ไก่ชน) ในชุมชน ต้องการแยกหมู่บ้าน ต้องการให้โรงเรียนมีการสร้างกำแพงอย่างสวยงาม

ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน คือ ด้านศักยภาพคือ โรงเรียนมีครูชำนาญการเพียงพอและมีประสบการณ์สูง ข้อจำกัด ไม่มีงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร และไม่มีทรัพยากรเพียงพอ นอกจากนี้ชุมชนยังขาดการให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน มีภูมิปัญญาในท้องถิ่น หลายด้าน เช่น จักสาน ปลูกเห็ด ผลิตปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มผลิตปลาร้า ผลิตกรอบรูป เป้าแคน ทำประมง เลี้ยงสัตว์ กีฬามวยไทยและไก่ชน มีหมอดู ช่างไม้ ข้อจำกัดคือ คนในชุมชน และบุคลากรในโรงเรียนขาดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน

ปัจจัยและเงื่อนไขของชุมชนและโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ ในชุมชนมีการพนัน และยาเสพติด วัยรุ่นส่วนหนึ่งมั่วสุมยาเสพติด ส่งผลให้

ไม่สนใจต่อการเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองบางคนเข้าข้างลูก/นักเรียน ไม่ให้สิทธิ์ครูในการสอน เช่น เมื่อนักเรียนทำผิด ครูจำเป็นต้องลงโทษนักเรียน แต่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับการลงโทษ อีกทั้งมองว่าลูกตัวเองไม่ผิด ไม่สมควรที่จะลงโทษ ด้วยสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนขาดวินัยในการเรียน ไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร ผู้ปกครองไม่สนใจและไม่เอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร (เล็งตามหน้าที่ หรือ เล็งตามยถากรรม) ลูกไม่ไปโรงเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครองบางคนก็ไม่สามารถบังคับลูกให้ไปโรงเรียนได้ ส่งผลให้การเรียนของนักเรียนไม่ต่อเนื่อง ซึ่งมีผลต่อความเข้าใจในการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นอย่างมาก คนในชุมชนขาดความสามัคคีและขาดความเสมอภาค ส่งผลให้ไม่มีพลังในการพัฒนาชุมชน โรงเรียน ชาวบ้านไม่ให้เกียรติครู (ค่าครู) คนในชุมชนมีความขัดแย้งกัน เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่ใส่ใจต่อการเรียนการสอนของเด็กนักเรียน ในชุมชนเกิดปัญหาสิ่งของในบ้านหายบ่อยครั้ง มีโจรลักขโมย ผู้นำชุมชนขาดความยุติธรรมในการให้บริการชุมชน คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ถนนในหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้า ส่งผลให้แสงสว่างไม่เพียงพอ ซึ่งเอื้อให้วัยรุ่นนักเรียนในหมู่บ้านมั่วสุม

และจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการ ทำให้ได้ข้อสรุป รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและ โรงเรียนบ้านโนนจิก คือ

รูปแบบที่ 1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน

1.1 โครงการส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในรูปของการสร้างพื้นที่ทางกิจกรรมให้กับเด็ก เช่น การตั้งวงกลองยาวน้อย กิจกรรมการสอนกีฬามวย เป็นกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก โดยใช้ทุนทางสังคมทางด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆและแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน

1.2 โครงการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้

การฝึกทักษะในการทำปุ๋ยหมักขยายเชื้อจุลินทรีย์ มาใช้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวในแปลงเกษตร การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ ปลูกไม้ผล ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ขยายพันธุ์กล้วยไม้

รูปแบบที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

2.1 โครงการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

การใช้พื้นที่ของศาลากลางบ้านมาประยุกต์ใช้เป็นห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ชุมชนร่วมกันนำของที่มีอยู่ในชุมชนมาประดิษฐ์ทำมาเน่งพักผ่อนให้เด็กเพื่อแก้ปัญหาการไม่มีที่นั่งของเวลาพักเที่ยง ร่วมกันทำการจัดและปรับปรุงทัศนในโรงเรียน สนามเด็กเล่น ถนนหน้าอาคารเรียน สะอาดมีความสะดวกในการสัญจร

2.2 โครงการนำดื่มสะอาดเพื่อสุขภาพที่ดีของนักเรียน

ติดตั้งเครื่องกรองน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนระดับ

ปฐมวัย ติดตั้งเครื่องทำน้ำเย็น จำนวน 1 ตู้ ขนาด 5 ที่ โดยการบริจาคจากศิษย์เก่า และความร่วมมือจาก องค์การบริหารส่วนตำบล

2.3 โครงการห้องสมุด และมุมหนังสือเพื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จัดทำห้องสมุดและมุมหนังสือประจำห้องเรียน จัดหาหนังสือในมุม หนังสือประจำห้องเรียน

รูปแบบที่ 3 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

3.1 โครงการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษางานของบุคลากร

จัดให้บุคลากรในโรงเรียนไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ รับทราบความรู้และประสบการณ์ใหม่จากนอกพื้นที่มาปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

3.2 โครงการการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู

โดยการ การบูรณาการเรียนการสอนโดยชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้ ในด้านการเกษตร เช่น กลุ่มเพาะเห็ด ปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ (ไก่ ปลา เป็ด) กับกลุ่มเด็กเฉพาะโดย สอดแทรกเนื้อหาของรายวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษเข้าไปเพิ่มในการทำกิจกรรม

3.3 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมกับผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรม สอนเสริม กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ กิจกรรมมุขี้อวลวิสัยทัศน์ที่นำดู กิจกรรมปัจฉาวิสัยทัศน์ ภาษาไทย-อังกฤษ กิจกรรมอ่านข่าวเช้า กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

รูปแบบที่ 4 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียน

4.1 โครงการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา

การระดมทรัพยากรจากชุมชน ในด้าน สิ่งของ รับบริจาคเงิน สนับสนุนการศึกษา จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจากศิษย์เก่า ผู้ปกครองและหน่วยงาน

4.2 โครงการอาหารกลางวัน

จัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทาง โภชนาการให้ทั่วถึง

4.3 กิจกรรมสู่อ้อมอกโรงเรียนและผู้ปกครอง

ปัจจุบันโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอน ครบทุกชั้น คือ ตั้งแต่ ชั้น อนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยความร่วมมือของ โรงเรียน ชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

5.2 ผลเชิงการพัฒนา

5.2.1 ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน

1. สภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียนน่าอยู่ ร่มรื่น ผู้ที่มาเยี่ยมโรงเรียนจะชื่นชมตลอดเวลา
2. โรงเรียนมีห้องสมุดที่เป็นเอกเทศ เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้นอกห้องเรียน
3. โรงเรียนมีห้องคอมพิวเตอร์ใช้สำหรับเด็กค้นคว้าความรู้ทางอินเทอร์เน็ต
4. โรงเรียนได้ครูเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมเพราะศักยภาพของผู้บริหาร
5. โรงเรียนได้ห้องประชุมใหม่ที่พร้อมใช้งานในการจัดงานและจัดกิจกรรมของ

นักเรียน

6. โรงเรียนได้รู้ถึงปัญหาของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและสามารถร่วมกันแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

7. มีประตูเข้าออกแก่นักเรียนและป้องกันสัตว์เลื้อย
8. เกิดความเข้าใจกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

5.2.2 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

1. นักเรียนได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่นอกเหนือจากในบทเรียนและสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันจริง ๆ ได้
2. นักเรียนได้รับแนวทางในการดำเนินชีวิตหลังจากที่เรียนจบแล้วสามารถมีแนวทางในการนำไปประกอบอาชีพ
3. นักเรียนได้ลงมือศึกษาและปฏิบัติจริงจากการเรียนการสอนที่ครูนำประสบการณ์การไปปฏิบัติงานมาถ่ายทอดให้
4. นักเรียนเป็นระเบียบขึ้นมาก
5. เด็กมีการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น
6. เด็กเล็กจะมีสนามเด็กเล่นที่เป็นสัดส่วน (เอกเทศ)

5.2.3 ผลที่เกิดขึ้นกับครูผู้สอน

1. บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการสอนนักเรียน
2. ครูได้รับประสบการณ์จากการไปศึกษาดูงาน
3. ครูได้แนวคิดและวิธีสอนใหม่ ๆ มาถ่ายทอดให้นักเรียน
4. ครูสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานวิจัยมาใช้ในการชีวิตประจำวันและยังสามารถนำมาสอนเด็กที่เรียนได้ด้วย
5. ครูและชาวบ้านได้ทำงานร่วมกับช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ
6. ครูและชาวบ้านที่เป็นคณะทำงานวิจัยได้รู้จักกันมากขึ้น
7. ครูมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองอย่างที่มีการประชุมตลอดเวลาเมื่อมีเรื่องจะ

ปรึกษาหารือร่วมกัน

5.2.4 ผลที่เกิดกับชุมชน

1. ชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของชุมชน เข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
 2. ชุมชนได้รับการแก้ไขปัญหโดยชาวบ้านเอง
 3. ชุมชนเกิดความรักสามัคคีมีจิตใจโอบอ้อมอารี
 4. ชุมชนได้รู้และเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียนกับชุมชนเรื่องการเรียนการสอน
 5. ชุมชนเข้าใจและเรียนรู้ได้อย่างพอเพียงและละเอียดรอบคอบ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีเงินฝากธนาคาร มีหน้าที่เพิ่มขึ้น มีงานทำตลอดปี
 6. หมู่บ้านได้รับรางวัลชีวิตระดับประเทศ ปี 2553 และปี 2554 สองปีติดต่อกัน
- สองสมัยเป็นรางวัลที่ 1

5.2.5 ผลที่เกิดกับทีมวิจัยและอาสาสมัคร

1. ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนที่จัดขึ้นและได้รับความรู้ที่หลากหลายจากงานวิจัย
2. ลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่งลูกหลานไปเรียนต่างหมู่บ้าน
3. เกิดความสามัคคี สร้างความเข้มแข็งระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทุกคนเข้าใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้ความรู้แบ่งปันประสบการณ์จากทีมวิจัยต่าง ๆ ของงานวิจัย
4. เกิดความสัมพันธ์ทางไมตรีกับทีมวิจัยอื่น ๆ ระหว่างครู กับชุมชน กับ วัด ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน กล้าพูด กล้าแสดงออก
5. เกิดการทำงานแบบเป็นขั้นตอน และเป็นกลุ่ม ทำให้รู้จักแนวทางเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาดังๆ
6. เรียนรู้การสอบถามเพื่อหาข้อมูลและการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
7. ได้มีประสบการณ์ในด้านสังคมเนื่องจากคณะกรรมการได้เข้าอบรมร่วมโครงการวิจัย มีหลาย ๆ โรงเรียนมีโครงการ อาทิเช่น มีการเลี้ยงกบและโครงการต่างๆ และเข้าใจวิธีการค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านว่ามีปัญหาอะไร

5.3 ปัญหาอุปสรรค

1. การทำงานไม่ต่อเนื่อง เพราะหัวหน้าโครงการโยกย้ายสถานที่ และตำแหน่งการทำงาน
2. คนในชุมชนขาดความเชื่อมั่นในทีมวิจัย ในการทำงานวิจัย
3. การประสานงานขาดความต่อเนื่องในหลายฝ่าย หัวหน้า ชุมชน โรงเรียน เนื่องจากแต่ละฝ่ายมีภาระงานมาก
4. ในช่วงแรกของการทำงานคนในชุมชนจะไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการงานวิจัยมากนัก เช่น บาง

คนไม่ยอมให้ความร่วมมือเท่าไร อาทิ เช่น ไม่ให้ข้อมูลกับอาสาสมัคร ส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างล่าช้า

5. ในหมู่บ้านเองนั้นชาวบ้านแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกัน ไม่มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน ซึ่งส่งผลให้การดึงชาวบ้านมามีส่วนร่วมยาก

6. พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนส่วนมากจะเล่นการพนันไม่สนใจเด็ก ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานน้อย

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. ต้องเสริมสร้างภาวะผู้นำในชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือจากชุมชน
2. คนในชุมชนต้องพบปะ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมไปถึงการไปศึกษาดูงานยังพื้นที่อื่นๆ ที่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน และมีการแก้ไขปัญหาที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อที่จะได้นำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่
3. ต้องสานสัมพันธ์ในชุมชน เวทีพูดคุย/กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ผ่านกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง
4. ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวให้ชุมชนทราบทั้งในเรื่องกระบวนการทำงาน และเนื้อหาที่ได้จากการดำเนินงาน
5. หาแนวทางในการทำงานร่วมกันทุกกระบวนการ ระหว่าง โรงเรียน และวัด ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นช่วยกันทุก ๆ ด้าน

บรรณานุกรม

บรรเพ็ญ เครือประสาน. (2553). รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 2 โครงการวิจัยศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิกกรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี.

วศิษฐ์ นาสารีย์ และคณะ. (2552). รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 โครงการวิจัยศึกษารูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและโรงเรียนบ้านโนนจิกกรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://arit.chandra.ac.th/edu/Patiroob/education4.html>. (วันที่ค้นข้อมูล : 20 ธันวาคม 2555)

_____. วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://communitycenter1.wordpress.com/2009/05/05/%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 20 ธันวาคม 2555)

ภาคผนวก

ประวัติทีมวิจัย

หัวหน้าทีมวิจัย ระยะที่ 1 นายวิชญ์ นาสารีย์

เกิด วันที่ 24 ตุลาคม 2511 อายุ 40 ปี

ที่อยู่ 11 ซอยชยางกูร 38 ถนนชยางกูร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี 34000

การศึกษา ปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาชีพ รับราชการครู ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝาง
คำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
ปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอศรีเมือง
ใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

หัวหน้าทีมวิจัยระยะที่ 2 นายบรรเพ็ญ เครือประสาน

เกิด 5 เดือนกรกฎาคม 2505

เลขที่ประจำตัวประชาชน 3-3499-00936-99-1

ที่อยู่ปัจจุบัน 68 หมู่ที่ 13 ตำบลนิคมสร้างตนเองลำโดมน้อย

การศึกษา ปริญญาโท (ศษ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี
สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งในปัจจุบัน ผู้อำนวยการโรงเรียน
ประสบการณ์การทำงาน

เริ่มรับราชการ 28 ตุลาคม 2529

อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านนาจาน อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนบ้านคำหนามแท่ง อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนบ้านยางกะเดา อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี
รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเลิงปาก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านโนนจิก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ทีมวิจัย

1. นายสมพงษ์ สาคัดสี ทีมวิจัย

เกิด วันที่ 6 พฤษภาคม 2498 อายุ ปี

ที่อยู่ 71 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6 (กำลังศึกษาต่อ ปริญญาตรี)

อาชีพ ผู้ใหญ่บ้านบ้านโนนจิก

2. นายนิยม พิมพา ทิมวิชัย

เกิด วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2485 อายุ ปี
ที่อยู่ 63 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี
การศึกษา คบ.พลศึกษา ปริญญาตรี
อาชีพ ข้าราชการบำนาญ โรงเรียนบ้านโนนจิก

3. นายผ่อง ทองล้วน ทิมวิชัย

เกิด วันที่ 1 มกราคม 2490 อายุ ปี
ที่อยู่ 8 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

4. นายบุญมี ผลบุญ ทิมวิชัย

เกิด วันที่ 30 พฤษภาคม 2503 อายุ 49 ปี
ที่อยู่ 107 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี
การศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย
อาชีพ เหนี่ยวฉกกรรมการชุมชนพอเพียงบ้านโนนจิก

5. นายไวยจน์ เพี้ยลาภ ทิมวิชัย

เกิด วันที่ 4 พฤษภาคม 2515 อายุ ปี
ที่อยู่ 157 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี
การศึกษา มัธยมศึกษาปลาย
อาชีพ กรรมการหมู่บ้านโนนจิก

6. นางสดไธ แก้วโชติ ทิมวิชัย

เกิดวันที่ 19 พฤศจิกายน 2508 อายุ ปี
ที่อยู่ 110 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี
การศึกษา ปริญญาตรี สังคมศึกษา คบ.
อาชีพ รับราชการครู โรงเรียนบ้านโนนจิก

7. นางยุพาพร พรหมประเสริฐ

เกิดวันที่ 17 ตุลาคม 2512 อายุ ปี
ที่อยู่ โรงเรียนบ้านโนนจิก
การศึกษา ปริญญาตรี เอกคณิตศาสตร์และประถมศึกษา
อาชีพ รับราชการครู โรงเรียนบ้านโนนจิก

8. นายวิวัฒน์ สายรัตน์

เกิดวันที่ 3 สิงหาคม 2515 อายุ ปี
ที่อยู่ 32/8 ถ.ไชยมงคล ต.พินุลมังสาหาร อ.พินุลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี
การศึกษา ปริญญาตรี ศิลปศึกษา
อาชีพ รับราชการครู โรงเรียนบ้านโนนจิก

9. นางสาวอังคณา พิมพา

เกิดวันที่ 3 พฤษภาคม 2518 อายุ ปี

ที่อยู่ 277 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

อาชีพ ครูพี่เลี้ยง โรงเรียนบ้านโนนจิก

10. นายสัมฤทธิ์ แก้วโชติ

เกิดวันที่ 28 พฤษภาคม 2510 อายุ ปี

ที่อยู่ 110 หมู่ 3 บ้านโนนจิก ต.ฝางคำ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

อาชีพ รับจ้างทั่วไป

12.3 ที่ปรึกษา

1. นายชุมพล เครือคำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ
2. เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนจิก

รูปการดำเนินกิจกรรมโครงการ

ศึกษาดูงาน

สรุปบทเรียนการดูงานพร้อมทั้งหาแนวทางในการปฏิบัติการ

การใช้ความรู้ท้องถิ่นในการสนับสนุนการเรียนการสอน

การพัฒนาอาคารสถานที่และถ่ายทอดความรู้สู่นักเรียน

การสร้างร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นำเสนอผลการดำเนินการวิจัย

